

KIEZEN VOOR TECHNISCH VMBO: DE ROL VAN OUDERS EN HUN BEELD VAN TECHNIEK

Elisa de Vleeschouwer

Samira Wiemers

Kees Zandvliet

COLOFON

DIT IS EEN UITGAVE VAN SEOR BV

DIT ONDERZOEK IS UITGEVOERD IN OPDRACHT VAN STERK TECHNIEKONDERWIJS

© SEOR BV / ROTTERDAM, APRIL 2020

Niets van deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden verveelvoudigd zonder de voorafgaande toestemming van de uitgever en andere auteursrechthebbenden. SEOR is niet aansprakelijk voor gegevens die door derden werden verstrekt.

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	I
SAMENVATTING	II
1 INLEIDING	2
1.1 Achtergrond onderzoek	2
1.2 Onderzoeksvragen	2
1.3 Aanpak van het onderzoek	3
2 DE ROL VAN OUDERS IN HET KEUZEPROCES	7
2.1 Inleiding	7
2.2 Ouderbetrokkenheid	7
2.3 Bewuste invloed van ouders	8
2.4 Onbewuste invloed van ouders	9
2.5 Houding van jongeren tegenover techniek	11
2.6 Informatie	12
2.7 Conclusies	14
3 BEELDVORMING OVER TECHNIEK	16
3.1 Inleiding	16
3.2 Positieve beeldvorming	16
3.3 Negatieve beeldvorming	17
3.4 Beeldvorming bij specifieke groepen	21
3.5 Conclusies	21
4 INSTRUMENTEN	23
4.1 Inleiding	23
4.2 Behoeften van ouders	23
4.3 Aanbevelingen voor het contact met ouders	23
4.4 Conclusies	24

5	AANKNOPINGSPUNTEN	26
5.1	Hoofdconclusies	26
5.2	Aanknopingspunten	26
	LITERATUURLIJST	28
I	ONDERZOEKSVERANTWOORDING	31
II	VRAGENLIJST ENQUÊTE	34
III	TABELLENBIJLAGE	45

VOORWOORD

Dit rapport is het eindresultaat van het onderzoek naar de rol van ouders bij de profielkeuze van hun kind in het vmbo en welke rol beeldvorming over techniek hierbij speelt, dat door SEOR is uitgevoerd in opdracht van Sterk Techniekonderwijs. Het onderzoek is uitgevoerd door Elisa de Vleeschouwer, Samira Wiemers en Kees Zandvliet.

Het onderzoek is begeleid door Yorrick van Bree en Jacqueline Kerkhoffs van Sterk Techniekonderwijs. We bedanken hen voor de hulp bij het organiseren van de online enquête onder ouders van leerlingen in het vmbo, het contact leggen met vmbo-scholen in de regio, de organisatie van de expertmeeting en via de beoordeling van concepten van de eindrapportage.

Wij danken ook de twee vmbo-scholen die ons hebben geholpen bij het organiseren van telefonische interviews en groeps gesprekken met ouders van vmbo-leerlingen.

Een woord van dank is er ook voor de deskundigen die hebben deelgenomen aan de expertmeeting en daardoor een bijdrage hebben geleverd aan het onderzoek.

Tot slot bedanken we de ouders van leerlingen in het vmbo die door het invullen van de online enquête een belangrijke bijdrage aan het onderzoek hebben geleverd.

SAMENVATTING

Achtergrond en doel van het onderzoek

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) heeft vanaf september 2018 extra middelen beschikbaar gesteld om het techniekonderwijs in de regio te stimuleren en scholen en bedrijfsleven samen te laten werken. Het landelijke ondersteuningsteam Sterk Techniekonderwijs biedt regio's ondersteuning, data, inspiratie, tools en informatie om hen te helpen bij het vormen van samenwerkingsverbanden, het planvormingsproces en de uitvoering van de plannen. Een van de doelen is om leerlingen te stimuleren voor techniek te kiezen. In het licht hiervan heeft SEOR onderzoek gedaan naar de rol van ouders bij de studie- en loopbaankeuze van hun kind in het vmbo en welke rol beeldvorming over techniek hierbij speelt.

De doelstelling van het onderzoek is verwoord in de drie centrale onderzoeksvragen:

1. Welke rol spelen ouders in de profielkeuze van hun kind (in het vmbo)?
2. Welke beelden hebben ouders ten aanzien van het technisch vmbo en beroepen in de techniek/ technologie?
3. Op welke manier(en) kunnen vo-scholen die beelden beïnvloeden (handelingsperspectieven)?

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden is gebruik gemaakt van meerdere onderzoeksmethoden. Er is een literatuuronderzoek gedaan, er is een online enquête afgenomen bij ouders van vmbo-leerlingen, er zijn groepsinterviews gehouden met ouders en er heeft een expertmeeting plaatsgevonden.

De rol van ouders

Ouders spelen een belangrijke rol in het keuzeprocess van leerlingen. In de literatuur wordt dit door leerlingen zelf en door scholen aangegeven. Uit onze enquête komt naar voren dat ouders hun eigen rol als minder groot zien. De invloed van ouders in het keuzeprocess is vaker onbewust dan bewust en begint al vanaf jonge leeftijd, dat wil zeggen vanaf de basisschool. In de literatuur wordt gevonden dat achtergrondkenmerken van ouders van belang zijn voor de profielkeuze van hun kind. In onze enquête is deze samenhang niet bevestigd: er blijkt weinig verschil tussen groepen ouders te bestaan. Dit betekent voor de voorlichtingspraktijk dat het indelen van ouders in doelgroepen op basis van achtergrondkenmerken waarschijnlijk weinig zinvol is in het vmbo. De te kiezen benadering voor het betrekken van ouders bij de profielkeuze is van andere factoren afhankelijk.

Uit onze enquêteresultaten blijkt een duidelijke samenhang te bestaan tussen de mate waarin ouders zich (laten) informeren over de profielkeuze en de invloed die zij denken te hebben op de keuze van hun kind. Hoe beter geïnformeerd ouders zijn, hoe meer invloed zij denken te hebben. Hoewel het oorzakelijk verband niet nader te bepalen is,¹ kan deze samenhang wel nuttig zijn bij het vormgeven van initiatieven voor ouderparticipatie rond de profielkeuze.

¹ We weten niet wat de oorzaak is en wat het gevolg: informeren ouders zich beter als ze denken invloed te hebben en/of hebben ze het idee dat ze meer invloed hebben als ze beter zijn geïnformeerd?

Beeldvorming

De enquête wijst uit dat het overgrote deel van de ouders van vmbo-leerlingen een redelijk positief beeld heeft van techniek en technische beroepen. Als we de ouders vragen naar het eerste wat bij hen opkomt als ze aan techniek denken, noemen ze wat vaker meer “traditionele” beroepen of aspecten. Een opvallende uitkomst van de enquête is dat een meerderheid van de ouders meent dat je voor techniek aanleg moet hebben. Ouders met een migratieachtergrond blijken een iets minder goed beeld te hebben van hoe breed de technieksector is. Ook heeft deze groep vaker een negatief beeld over de arbeidsomstandigheden in de technieksector: zij denken vaker dat technisch werk onveilig of gevaarlijk en zwaar is.

De keuze voor techniek wordt deels al bepaald door de keuze voor een middelbare school. Niet alle vmbo-scholen bieden namelijk technische profielen aan. Leerlingen van scholen zonder techniekprofiel zullen minder snel in contact komen met technische opleidingen en beroepen. Ouders en leerlingen laten zich bij de keuze voor een middelbare school nauwelijks leiden door het aanbod van de school. Zij kijken vaker naar de afstand van huis naar school en de ervaringen van anderen. De mogelijkheden worden vaak pas ontdekt als het kind al op de school zit, waarna er niet snel meer van school wordt gewisseld.

Instrumenten

Vmbo-scholen proberen leerlingen en ouders te helpen bij de profielkeuze door middel van loopbaan-oriëntatie en -begeleiding (LOB). Er zijn diverse instrumenten, benaderingen en adviezen beschikbaar voor de inrichting van LOB op vmbo-scholen, zoals bedrijfsbezoeken en één-op-één gesprekken met de leerling, ouders en mentor. Het LOB-beleid verschilt per school. Uit de enquête blijkt dat de meeste ouders zich voldoende geïnformeerd voelen, wat erop duidt dat de instrumenten aansluiten bij hun behoeften. In de open antwoorden bij de enquête worden één-op-één gesprekken vaak genoemd als tip voor scholen om leerlingen en ouders te helpen bij de profielkeuze.

Er zijn twee concrete handreikingen beschikbaar voor het vergroten van de ouderbetrokkenheid bij de profielkeuze op het vmbo.² Uit deze handreikingen blijkt dat het van belang is om te zorgen dat er niet te veel contactmomenten worden gepland, met het doel deelname voor ouders laagdrempelig te houden en te zorgen dat het organisatorisch behapbaar blijft voor scholen. Er wordt geadviseerd om de contactmomenten te integreren met bestaande bijeenkomsten, zoals het rapportgesprek en plenaire ouderavonden. Aanvullend op de contactmomenten kunnen bijvoorbeeld thuisopdrachten worden ingezet. Het is de bedoeling dat ouders en kind deze opdrachten samen uitvoeren. Daardoor dragen deze in principe bij aan een grotere betrokkenheid van de ouders bij de keuze van hun kind.

Ouders denken nog vaak dat je voor techniek aanleg moet hebben. Het is dus van belang om aandacht te besteden aan het feit dat technische vaardigheden aan te leren zijn. Dit kan leerlingen die weinig vertrouwen in hun technische capaciteiten hebben,³ stimuleren om toch voor techniek te kiezen.

Uit de enquête en groepsgesprekken blijkt dat ouders een goed beeld van techniek hebben. Het blijft wel belangrijk om hen te laten zien dat techniek een brede sector is. Door de link te leggen tussen techniek en andere sectoren, zoals de zorg, wordt de sector ook voor jongeren met andere interessegebieden aantrekkelijker.

² Voorbeelden hiervan zijn de gereedschapskist voor beter samenwerken met ouders van Lusse⁽¹⁷⁾ en de handreiking ouders en LOB van Lusse, Kuijpers, Strijk, Dienders en Hermans.⁽¹⁹⁾ Zie hoofdstuk 4 voor nadere toelichting.

³ Dit is een van de onderliggende dimensies van het Bèta&TechMentality model, dat jongeren indeelt in vijf groepen op basis van hun houding ten aanzien van techniek. Dit model wordt gebruikt om op de juiste manier met hen te communiceren over techniek en technologie.

Aanknopingspunten

Het is evident dat ouders moeten worden betrokken bij het keuzeproces. De vraag is in welke mate de beïnvloeding zich zou moeten richten op (a) de profielkeuze in algemene zin en (b) de keuze voor techniek. Mogelijkheden om deelname aan het technisch vmbo te bevorderen, zijn op basis van dit onderzoek vooral te vinden in:

- Leerlingen en hun ouders op scholen zonder een technisch profiel informeren over technische keuzevakken binnen de eigen school of technische profielen op andere scholen. Scholen zonder technisch profiel kunnen technische beroepsgerichte keuzevakken aanbieden om zo de keuze voor techniek te stimuleren.
- Duidelijker maken dat technische vaardigheden zijn te leren en dat aanleg hiervoor geen voorwaarde is.
- Beïnvloeden van de beeldvorming van ouders met een migratieachtergrond (in ieder geval in grootstedelijk gebied).

Tot slot geven de onderzoeksresultaten weinig aanleiding om verschillende groepen ouders te onderscheiden op basis van achtergrondkenmerken of andere factoren. Alleen ouders met een migratieachtergrond lijken een wat negatiever beeld te hebben van techniek, hoewel de verschillen op basis van de enquête niet erg groot zijn. Verschillen zitten vermoedelijk vooral in “zachte kenmerken”, zoals de aard van de relatie tussen ouder en kind. Het is wenselijk dat er een instrument wordt ingezet dat scholen in een vrij vroeg stadium in staat stelt vast te stellen of ouders goed geïnformeerd zijn, bijvoorbeeld door middel van individuele gesprekken tussen school en ouders. Op deze manier kan er vervolgens extra aandacht worden besteed aan ouders die meer behoefte aan hebben aanvullende informatie of begeleiding.

INLEIDING

1 INLEIDING

1.1 ACHTERGROND ONDERZOEK

Minister Slob heeft vanaf september 2018 gemiddeld 100 miljoen per jaar extra beschikbaar gesteld voor techniekonderwijs op het vmbo. In 2018 en 2019 krijgen vmbo-scholen geld waarmee ze kunnen investeren in bijvoorbeeld machines, materialen en mensen. Van 2020 tot en met 2023 worden de middelen ingezet voor de uitvoering van regionale plannen van vmbo-scholen, mbo-instellingen, het bedrijfsleven en regionale overheid. De doelstelling is werken aan een duurzaam, dekkend en kwalitatief sterk technisch onderwijs. In het kader van de subsidiemaatregel zijn 78 samenwerkingsverbanden tussen onderwijsinstellingen (vmbo, mbo), bedrijfsleven en regionale overheid gevormd op regioniveau.

Het landelijke ondersteuningsteam Sterk Techniekonderwijs (een samenwerking tussen Platform Talent voor Technologie en Stichting Platforms Vmbo) ondersteunt scholen en regio's bij het maken en uitvoeren van de regionale plannen. Sterk Techniekonderwijs biedt ondersteuning, data, inspiratie, tools en informatie om regio's te helpen bij het vormen van het samenwerkingsverband, het planvormingsproces en de uitvoering van de plannen.

Stimulering van technisch onderwijs heeft onder meer tot doel meer leerlingen te interesseren in een techniekopleiding en een technisch beroep. Om dit zo effectief mogelijk te kunnen doen, heeft Sterk Techniekonderwijs aan SEOR opdracht gegeven om onderzoek te doen naar de rol van ouders bij de studie- en loopbaankeuze van hun kind in het vmbo en welke rol beeldvorming over techniek hierbij speelt. In voorliggend rapport beschrijven we de resultaten van het onderzoek en de uitgevoerde onderzoeksactiviteiten.

1.2 ONDERZOEKSVRAGEN

De doelstelling van het onderzoek is verwoord in drie centrale onderzoeksvragen:

1. Welke rol spelen ouders bij de profielkeuze van hun kind (in het vmbo)?
2. Welke beelden hebben ouders ten aanzien van het technisch vmbo en beroepen in de techniek/technologie?
3. Op welke manier(en) kunnen vo-scholen die beelden beïnvloeden (handelingsperspectieven)?

De derde vraag geeft het uiteindelijke concrete doel van het onderzoek weer. Ouders zijn belangrijke raadgevers voor hun kind en om die reden is het beeld dat zij hebben van technisch vmbo en technische beroepen van belang voor de keuze van hun kind. De inzichten in enerzijds de rol van ouders in de profielkeuze van hun kind en anderzijds hun beeld van het technisch vmbo en technische beroepen zijn benut om aangrijpingspunten te vinden voor verbetering en versterking van de

communicatie tussen scholen en ouders in het kader van loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB).⁴ Het onderzoek levert zoveel mogelijk bouwstenen voor het versterken van bestaande hulpmiddelen en het ontwikkelen van nieuwe praktische handvatten en tools voor scholen en regio's om de beeldvorming meer (doelgroep-) gericht, effectiever en krachtiger te beïnvloeden en daarmee de keuze voor techniek te stimuleren.

1.3 AANPAK VAN HET ONDERZOEK

Aanpak op hoofdlijnen

Het belangrijkste doel van het onderzoek is het aanleveren van handvatten en tools voor beïnvloeding van ouders en meer in het bijzonder beïnvloeding van hun beeldvorming rondom het technisch vmbo en technische beroepen.

Het onderzoek is als volgt uitgevoerd:

1. Via een literatuurstudie zijn de bestaande inzichten in de rol van ouders bij het keuzeproces van hun kind en de rol van beeldvorming daarbij onderzocht.
2. Daarna is een grootschalige enquête uitgevoerd onder ouders van vmbo-leerlingen die in het voorjaar van 2019, in hun tweede leerjaar, de profielkeuze hebben gemaakt.
3. Aanvullend zijn (groeps)gesprekken gevoerd met ouders van 20 leerlingen, om aan de hand hiervan een preciezer beeld te krijgen van de rol die ouders denken te spelen bij de keuze van hun kind.
4. Daarna zijn de resultaten van de dataverzameling (literatuur, enquête, gesprekken met ouders) voorgelegd aan een groep deskundigen op en rond het terrein van LOB en vmbo. Het doel van de bijeenkomst was expliciet om de bestaande inzichten te vertalen naar concrete handvatten voor vmbo-scholen.

Literatuuronderzoek

Het literatuuronderzoek richtte zich, aansluitend op de onderzoeksvragen, op drie thema's:

1. De rol van ouders in het keuzeproces van leerlingen;
2. De beelden die ouders hebben van het technisch vmbo en technische beroepen;
3. De informatie die ouders wel of niet raadplegen in relatie tot de profielkeuze van hun kind.

Vanuit de behoefte om activiteiten in het kader van LOB zo doelgroepgericht mogelijk te kunnen inrichten, is specifiek gekeken naar de mate waarin het keuzeproces samenhangt met kenmerken van de ouders (zoals geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, werkervaring, e.d.). Ook hebben we gekeken naar de invloed van de context (aanbod scholen, regio, e.d.) en gezinssamenstelling (burgerlijke staat, aantal kinderen, positie van het kind in het gezin (oudste, jongste, e.d.)) op de profielkeuze.

Grootschalige enquête onder ouders

Er is via een grootschalige enquête uitgezet onder ouders om een representatief beeld te krijgen van hun rol, hun beeld van techniek en het gebruik van informatie. Daarbij hebben we ernaar gestreefd om ook voldoende ouders binnen specifieke groepen te ondervragen. Bijna 10.000 ouders zijn uitgenodigd om de vragenlijst in te vullen. Het gaat om ouders van derdejaars leerlingen op alle

⁴ Loopbaanoriëntatie en -begeleiding (LOB) is een geheel van activiteiten en begeleiding waarmee (vmbo-)scholen leerlingen en ouders ondersteunen bij de profielkeuze en keuze voor een vervolgopleiding.

leerwegen binnen het vmbo (basis- en kaderberoepsgericht, gemengd en theoretisch⁵). Uiteindelijk hebben 1.137 ouders dit gedaan, waarvan 925 de vragenlijst volledig hebben ingevuld.

Iets minder dan de helft van de respondenten is ouder van een leerling met een technisch profiel, de andere ruime helft van leerlingen met een niet-technisch profiel.⁶ Deze laatste zijn redelijk verspreid over de overige profielen. Het aantal respondenten is per hoofdkenmerk voldoende om significante verschillen tussen groepen ouders vast te kunnen stellen. Tegelijkertijd is het aantal respondenten uit een aantal specifieke groepen te klein om conclusies te trekken op dit niveau. Het gaat dan bijvoorbeeld om ouders met een migratieachtergrond in sterk stedelijke omgeving.⁷

Gesprekken met ouders

In vier groeps gesprekken en twee telefonische interviews in twee regio's is in totaal met ouders van 20 leerlingen gesproken, die ofwel begin 2019 een profielkeuze hebben gemaakt, of deze keuze in het voorjaar van 2020 maken. Dit kleine aantal gesprekken is onvoldoende om representatief te zijn, maar via de gesprekken zijn meer details over het verloop van het keuzeproces in beeld gekomen en is meer inzicht verkregen in de rol die ouders zelf denken te spelen bij de profielkeuze van hun kind.

Expertmeeting

De conclusies en resultaten van de drie hiervoor besproken onderzoeksactiviteiten zijn voorgelegd aan een groep van tien deskundigen op het terrein van LOB en vmbo. Bijlage I.5 bevat een nadere toelichting op de opzet van de expertmeeting en een lijst van deelnemers.

Tijdens de bijeenkomst is een groepsdiscussie gehouden aan de hand van de volgende vragen:

- In hoeverre levert het onderzoek nieuwe inzichten of aanwijzingen, en in hoeverre bevestigen de resultaten de bestaande inzichten?
- Hoe is de bestaande kennis benut voor beïnvloeding van ouders? Zijn er concrete voorbeelden ("good practices") te noemen van instrumenten of aanpak (tools)? Leveren deze aanpakken dan ook wat ervan verwacht werd of nodig is?
- Wat betekenen nieuwe inzichten voor (aanpassing van) het bestaande instrumentarium en/of is er behoefte aan andere instrumenten of benaderingen, specifiek voor vmbo-scholen?

Het specifieke doel van de bijeenkomst was om concrete handvatten en tools te verkrijgen die kunnen worden ingezet om ouders te betrekken in de profielkeuze. Maar naast diverse suggesties daarvoor, leverde de bijeenkomst ook nadere suggesties voor de resultaten van recent onderzoek en suggesties voor de analyse van de enquêteresultaten. Aansluitend op de expertmeeting is daarom aanvullend literatuuronderzoek gedaan en zijn aanvullende analyses uitgevoerd.

Analyse en rapportage

In de eindfase van het onderzoek zijn de resultaten van bovenstaande deelactiviteiten samengevoegd. We bespreken de resultaten in vier thematische hoofdstukken:

- Hoofdstuk 2 De rol van ouders in het keuzeproces

⁵ Leerlingen van de theoretische leerweg kiezen geen beroepsgericht profiel, maar een vakkenpakket dat als technisch of niet technisch kan worden aangeduid (een sectorgericht profiel).

⁶ Landelijk heeft ongeveer een vijfde van de derdejaars vmbo-leerlingen een technisch profiel.

⁷ In de respons zijn 193 ouders met een migratieachtergrond te identificeren, waarvan 92 in (zeer) sterk stedelijk gebied. Dit aantal is te klein om met voldoende betrouwbaarheid verschillen met het gemiddelde beeld te bepalen.

- Hoofdstuk 3 De rol van beeldvorming bij ouders
- Hoofdstuk 4 Wenselijke acties en hulpmiddelen
- Hoofdstuk 5 Aanknopingspunten

DE ROL VAN OUDERS IN HET KEUZEPROCES

2 DE ROL VAN OUDERS IN HET KEUZEPROCES

2.1 INLEIDING

Ouders spelen een grote rol in het keuzeproces van jongeren. De invloed die ouders uitoefenen op de keuze van hun kinderen wordt bepaald door verschillende factoren, waaronder het geslacht^(16; 20; 21; 24), beroep^(2; 8; 20; 24), opleidingsniveau⁽¹⁴⁾, de mate van betrokkenheid bij het keuzeproces⁽¹⁸⁾ en de mate van kennis over de keuzemogelijkheden^(13; 15) van de ouder.

Leerlingen geven aan dat hun ouders een grote invloed hebben op hun keuze.^(7; 23) Zij zien de mening van hun ouders als buitengewoon belangrijk, onder meer omdat zij denken dat hun ouders hen het beste kennen en weten wat bij hen zou passen.⁽²³⁾ Leerlingen beschouwen informatie van hun ouders als het meest betrouwbaar, in vergelijking met informatie van school of vrienden.⁽¹⁵⁾ Uit onderzoek blijkt tevens dat ouders goed uit kunnen leggen wat hun kinderen leuk vinden en waar zij goed in zijn.⁽¹¹⁾ Niet alleen voor de profielkeuze is het overleg met ouders relevant, de invloed van ouders speelt ook een rol in het voorkomen van schooluitval. Hoe meer mbo-studenten hun ouders raadpleegden bij hun keuze, hoe meer de studenten zich verbonden voelen met de gekozen opleiding.⁽⁹⁾ Hoewel leerlingen dus veel belang hechten aan de mening van hun ouders, geven zij ook aan dat deze mening niet doorslaggevend is en dat zij uiteindelijk zelf een keuze hebben gemaakt.^(9; 23)

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op verschillende thema's met betrekking tot de rol van ouders in het keuzeproces: ouderbetrokkenheid (paragraaf 2.2), bewuste (paragraaf 2.3) en onbewuste (paragraaf 0) invloed van ouders, de relatie van deze invloed met de houding van jongeren tegenover techniek (paragraaf 2.5) en de informatie die ouders hebben over het keuzeproces (paragraaf 2.6).

2.2 OUDERBETROKKENHEID

Hoe meer ouders betrokken zijn bij het keuzeproces, hoe meer invloed zij hierop uitoefenen en andersom. Zo draagt een grotere betrokkenheid bij aan ontwikkeling van loopbaancompetenties⁽²²⁾ en aan het voorkomen van schooluitval. Hierbij ligt de nadruk niet zozeer op ouderparticipatie op school, maar telt voornamelijk de thuisbetrokkenheid mee.⁽¹⁸⁾ In thuisbetrokkenheid kunnen drie componenten onderscheiden worden, namelijk de pedagogische, leerondersteunende en loopbaanondersteunende component. Een kind heeft er profijt van als zijn of haar ouders trots zijn op en vertrouwen hebben in hun kind, zij hun kind helpen schoolzaken te organiseren en zij hoge, realistische verwachtingen hebben van het kind en de onderwijskeuzes met hem of haar bespreken.⁽¹⁸⁾

Ouders zijn op meerdere manieren en verschillende niveaus betrokken bij de loopbaan van hun kind. Hierin kunnen vier categorieën worden onderscheiden: (i) ouders die het volle vertrouwen hebben dat hun kind "doet wat er gedaan moet worden", (ii) ouders die een zeker doel hebben voor hun kind, (iii) ouders die zich vooral bekommeren om de korte termijn, zoals de vraag of hun kind het huidige schooljaar wel gaat halen en (iv) ouders zonder duidelijke voorkeur of afkeer, die zich weinig doelgericht gedragen en het voornamelijk hebben over de eigen problemen.⁽²⁰⁾ Daarnaast beschrijven ouders hun rol zelf veelal als ondersteunend, waarbij zij het kind helpen bij de studiekeuze, maar proberen niet te sturen.⁽⁴⁾

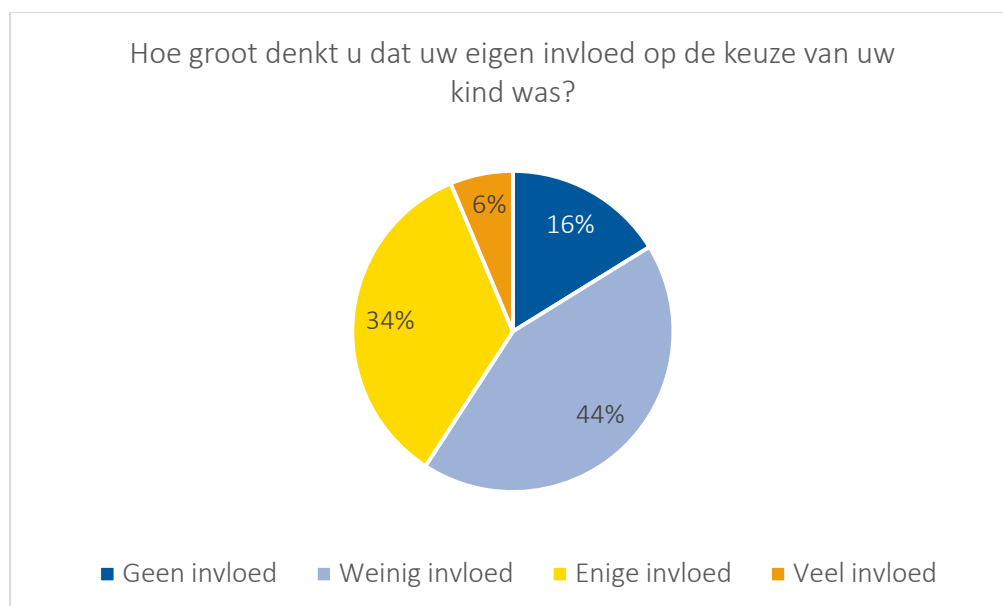
2.3 BEWUSTE INVLOED VAN OUDERS

Uit de opmerkingen bij de enquête en (groeps)interviews komt naar voren dat veel ouders menen dat de profielkeuze op erg jonge leeftijd plaatsvindt. Wel zijn diverse ouders uit de groepsgesprekken van mening dat de profielkeuze niet definitief is voor de rest van het werkzame leven, in tegenstelling tot vroeger. Een deel van de ouders lijkt er vertrouwen in te hebben dat hun kind uiteindelijk op een plek terechtkomt waar zij of hij blij van wordt; “een leven lang ontwikkelen”. Aan de andere kant zijn er ook ouders die de profielkeuze meer zien als iets dat bepaalt wat je doet in de rest van je (werkzame) leven.

Uit zowel de enquête als de interviews blijkt dat ouders in het keuzeproces het allerbelangrijkst vinden dat hun kind een opleiding of beroep kiest dat bij hem of haar past. De (groeps)interviews geven aan dat ouders die voor het eerst met een kind voor de (profiel)keuze staan iets onzekerder zijn, zowel over de invulling van de eigen rol als over de “consequenties” van een keuze op jonge leeftijd, dan ouders die dit proces al vaker hebben doorgemaakt.

In figuur 2.1 is op basis van de enquête weergegeven hoeveel invloed ouders denken te hebben op de keuze van hun kind. Daaruit blijkt dat 40 procent enige tot veel invloed denkt te hebben gehad, terwijl bijna 60 procent denkt dat zijn of haar invloed beperkt of zelfs afwezig was. Ouders met een hbo- of wo-diploma denken vaker dat ze invloed hebben gehad op de profielkeuze (46 procent versus 38 procent van de ouders met een ander diploma, zie Tabel III.3 in de bijlage).

Figuur 2.1 Invloed die ouders denken te hebben

Bron: SEOR-enquête Beeldvorming ouders t.o.v. techniek, 2020

Op de vraag hoe het komt dat ze enige of veel invloed hadden op de keuze van hun kind, noemen ouders met name de volgende oorzaken:

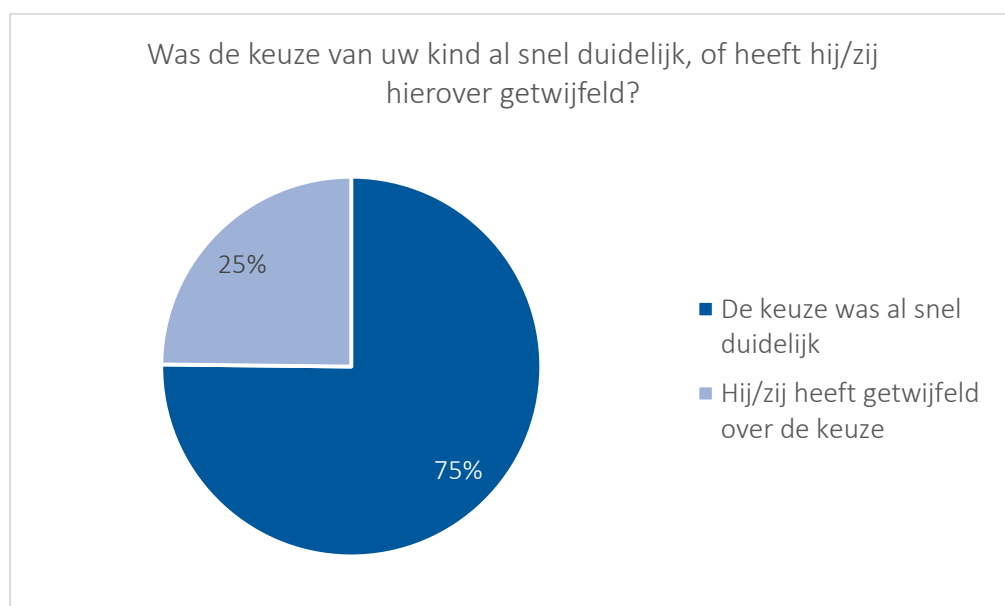
- Ik heb veel met mijn kind gesproken over de profielkeuze (54 procent);
- Mijn kind vroeg mijn hulp bij de profielkeuze (46 procent);
- Mijn kind vond het moeilijk om te kiezen (28 procent);
- Mijn kind haalde goede cijfers voor de vakken die bij het gekozen profiel passen, dus dit leek mij een slimme keuze (17 procent);
- Als ouder had ik een duidelijk idee over wat mijn kind het beste kon kiezen (13 procent).

Ouders die denken geen of weinig invloed te hebben gehad op de keuze van hun kind, noemen daarvoor vooral de volgende redenen:

- Mijn kind wist al snel welke keuze hij/zij wilde maken (64 procent);
- Ik vond het belangrijk dat mijn kind zelf de keuze maakte (57 procent).

Driekwart van de ouders geeft aan dat de keuze van hun kind al snel duidelijk was, terwijl bij een kwart van de ouders het kind hierover heeft getwijfeld (zie figuur 2.2). 44 procent van de groep leerlingen die twijfelt, twijfelt tussen technische en niet-technische profielen. Daarvan kiest uiteindelijk 61 procent een technisch profiel. De verdeling van de uiteindelijke profielkeuze is opgenomen in Tabel III.2 in de bijlage. Ouders geven vaker aan dat ze invloed hebben gehad op de keuze als hun kind heeft getwijfeld. Hoewel uit de enquêteresultaten geen conclusies kunnen worden getrokken over de richting van het verband, geven de groepsgesprekken aan dat ouders meer aandacht besteden aan de profielkeuze als hun kinderen twijfelen.

Figuur 2.2 Twijfel over de keuze

Bron: SEOR-enquête Beeldvorming ouders t.o.v. techniek, 2020

2.4 ONBEWUSTE INVLOED VAN OUDERS

In bovenstaande paragrafen is aangegeven dat ouders een cruciale rol spelen in het keuzeproces van leerlingen. Deze rol is vaak eerder onbewust dan bewust. Doordat keuzes onbewust beïnvloed worden, lijken sommige (onderwijs)keuzes en voorkeuren persoonlijk en subjectief, terwijl deze vaak kunnen worden herleid tot iemands sociale achtergrond.⁽²⁰⁾ Zo komt het dat jongeren zich vaak nog steeds oriënteren op opleidingen en beroepen die aansluiten bij de interesses of het beroep van hun ouders. Ten slotte zijn er aanwijzingen in de literatuur dat de manier van opvoeding invloed heeft op de ontwikkeling van loopbaancompetenties en dat de manier van omgang tussen gezinsleden de vorming van een beroepsidentiteit beïnvloedt.⁽²⁰⁾

Daarbij worden de mogelijkheden om met technische opleidingen in contact te komen deels bepaald wanneer kinderen een keuze maken voor een school. Niet alle vmbo-scholen bieden namelijk een technisch profiel aan. Ouders en leerlingen laten zich bij de keuze voor een middelbare school nauwelijks leiden door het aanbod van de school. Zij kijken vaker naar de afstand van huis naar school en de ervaringen van anderen. De mogelijkheden worden vaak pas ontdekt als het kind al op de school

zit, waarna er niet snel meer van school wordt gewisseld. Dit kan ondervangen worden wanneer scholen zonder techniekprofiel beroepsgerichte keuzevakken techniek aanbieden, waardoor leerlingen ook op een “niet-technische” school met techniek in aanraking kunnen komen.

Opleiding en beroep

Uit bestaand onderzoek blijkt dat het beroep van ouders gerelateerd is aan de keuze van hun kinderen voor techniek. Wanneer ouders een technische studie- of beroepsachtergrond hebben, neemt de kans toe dat hun kind voor exacte vakken of een technisch profiel of opleiding kiest.^(2; 8; 20; 24) In het onderzoek van de Boer et al.⁽⁴⁾ geeft zelfs één op de vijf leerlingen aan een opleiding te gaan doen in dezelfde richting als de ouder(s). In de enquête vinden we echter geen significante relatie tussen een technische profielkeuze en een technische studie-of beroepsachtergrond van de ouders. Dit kan mogelijk verklaard worden doordat in deze enquête uitsluitend ouders van vmbo-leerlingen zijn meegenomen en niet alle ouders van leerlingen in het voortgezet onderwijs.⁸ Ook kan een selectie-effect zijn opgetreden. Het is namelijk denkbaar dat onder de ouders van kinderen met een niet technisch profiel degenen die meer affiniteit met techniek hebben de vragenlijst vaker hebben ingevuld dan ouders van deze groep kinderen die geen of minder interesse hebben in techniek.

Naast de sector waarin ouders werken is ook het opleidingsniveau van ouders van belang: zo is bij havo- en vwo-leerlingen met hoogopgeleide ouders de kans groter dat zij exacte vakken kiezen.⁽¹⁴⁾ Dit kan mogelijk verklaard worden door de zogenaamde reproductietheorie: een keuze voor exacte vakken kan worden gezien als een aanwijzer van schoolsucces, vanwege het grote aantal keuzemogelijkheden en de goede arbeidsperspectieven die deze met zich meebrengt. Deze keuze is daarom een mogelijkheid voor hoger opgeleiden om hun sociale status te reproduceren. Uit de enquête komt geen effect van opleidingsniveau van ouders op de profielkeuze van vmbo-leerlingen naar voren. Het gebrek aan een significante relatie zou kunnen aanduiden dat de reproductietheorie niet opgaat voor ouders van vmbo-leerlingen.

Laagopgeleide ouders vinden het lastiger om hun kind te helpen bij loopbaankeuzes.⁽²⁰⁾ Ook vermijden zij vaker plenaire (ouder)bijeenkomsten, waardoor bij het betrekken van deze groep ouders de voorkeur kan worden gegeven aan kleine groepen en/of individuele trajecten.⁽⁴⁾

Migratieachtergrond

Uit bestaand onderzoek blijkt dat de opvatting van ouders over de verschillende keuzes een grotere invloed heeft op leerlingen in gezinnen met een migratieachtergrond.⁽⁵⁾ Ook lijkt er een kloof te bestaan tussen de belangstelling van deze groep ouders en de mogelijkheden die zij hebben om hun kind te helpen en te steunen.⁽²⁰⁾ Ouders met een migratieachtergrond geven aan het gevoel te hebben over te weinig kennis en capaciteiten te beschikken om hun kind voldoende te ondersteunen.⁽¹⁸⁾ Deze groep geeft dan ook vaker dan ouders zonder migratieachtergrond aan dat zij behoefte hebben aan meer informatie over hoe zij hun kind kunnen helpen in het oriëntatieproces.⁽⁴⁾

Geslacht

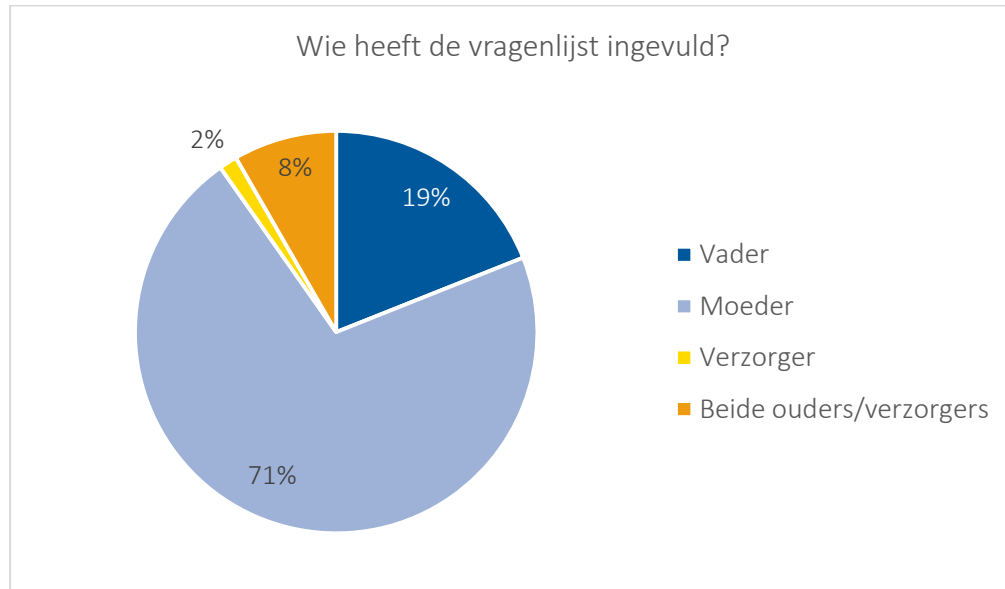
Het geslacht van de ouder speelt mee in de rol die zij spelen in het keuzeproces van hun kind. Uit onderzoek blijkt dat vooral moeders erg betrokken zijn bij het keuzeproces. Zij begeleiden hun kinderen vaker dan vaders door middel van betrokkenheid, advies en besluitvorming rondom de sectorkeuze.^(4; 16; 21) Dit zien we ook terug in de respons op de enquête: de vragenlijst is in ruim 70

⁸ We hebben geen data tot onze beschikking waarmee we dit hard kunnen maken. Het is mogelijk dat deze groepen ouders andere denkbelden hebben, doordat ouders van leerlingen op het vmbo verschillen van ouders op de havo en het vwo, bijvoorbeeld qua opleidingsniveau⁽¹²⁾, en doordat de vormen van onderwijs anders zijn ingericht.

procent van de gevallen ingevuld door de moeder. In ongeveer 8 procent van de gevallen hebben ouders de vragenlijst gezamenlijk ingevuld (zie

figuur 2.3). In de groepsgesprekken was de verhouding tussen vaders en moeders nagenoeg gelijk.

Figuur 2.3 **Respons naar gezinslid**

Bron: SEOR-enquête Beeldvorming ouders t.o.v. techniek, 2020

Het geslacht van het kind kan ook meespelen bij de mate van invloed: voor meisjes is het bijna even belangrijk of de moeder of vader een technisch beroep uitoefent, terwijl voor jongens vooral de achtergrond van de vader van belang is.⁽²⁴⁾ De grote invloed van vaders op hun kinderen, kan mogelijk verklaren waarom in recent onderzoek is gevonden dat meer mannen dan vrouwen aangeven dat hun kind een vervolgoopleiding gaat doen die overeenkomt met de eigen sector.⁽⁴⁾

2.5 HOUDING VAN JONGEREN TEGENOVER TECHNIEK

De mate van invloed die ouders uitoefenen op de keuze van hun kind voor techniek is bij de ene vmbo-leerling groter dan bij de andere. Het Bèta & TechMentality model onderscheidt vijf typen jongeren met elk een eigen houding tegenover techniek: vernieuwers, maatschappelijke toepassers, doeners, ontdekkers en creatieve makers.⁽¹⁾

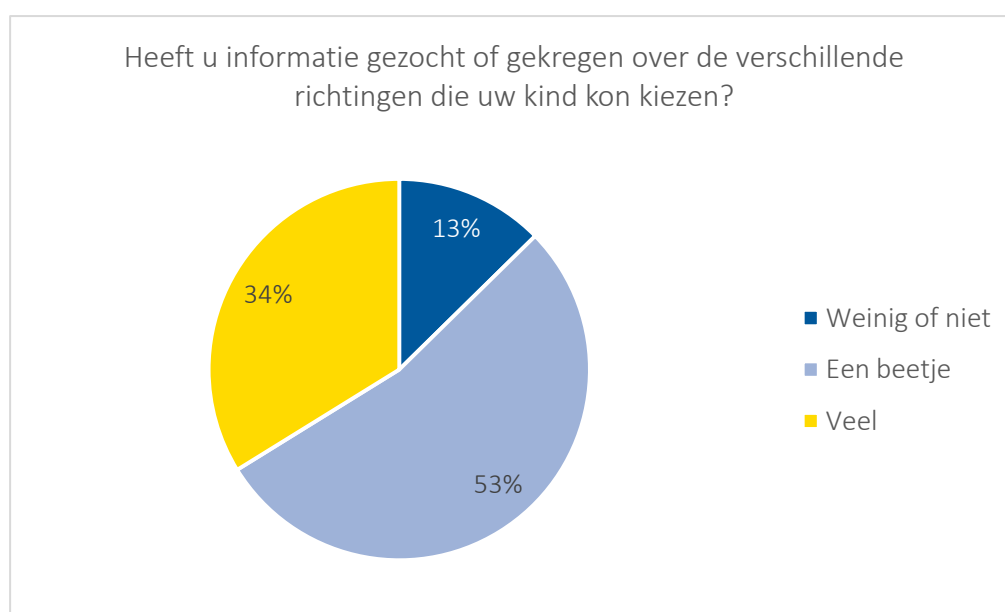
Deze categorieën hangen samen met de mate waarin kinderen zich laten beïnvloeden door hun ouders tijdens het keuzeproces. Vernieuwers zijn jongeren die veel interesse hebben in techniek en denken dat deze sector in de toekomst steeds belangrijker zal worden. Zij hebben vaak ouders met een technische beroepsachtergrond en geven aan dat hun ouders ook een belangrijke rol vervullen in het vormen van een beeld over techniek en de uiteindelijke keuze voor een profiel. Maatschappelijke toepassers zijn weinig zelfverzekerd wat betreft hun techniekvaardigheden en geloven ook dat deze vaardigheden nauwelijks tot niet aan te leren zijn. Voor hen hebben ouders geen belangrijke invloed op hun beeld van techniek. Doeners zijn praktisch ingesteld en hebben aldus wel interesse in techniek, maar niet in de achterliggende theorie. Ook bij deze groep zijn de ouders geen belangrijke bron voor hun associaties bij techniek. De categorie ontdekkers staat onverschillig tegenover techniek. Zij hebben een conservatief beeld van de sector, maar zijn wel geïnteresseerd in technologische ontwikkelingen. Creatieve makers hebben een innerlijke motivatie voor techniek. Zij voelen geen druk

van ouders om voor techniek te kiezen, maar worden door hun ouders aangemoedigd een beroep te kiezen dat ze leuk vinden.

2.6 INFORMATIE

Onderstaande figuur geeft aan welk deel van de respondenten informatie heeft gezocht of gekregen over de richtingen die hun kind kon kiezen. De meerderheid van de ouders geeft aan een beetje informatie te hebben gezocht of gekregen (53 procent). De belangrijkste informatiebronnen zijn school (79 procent), internet (36 procent) en docenten (29 procent). Daarnaast heeft 15 procent informatie van familie, vrienden of kennissen gehad. Andere ouders (4 procent) of de basisschool (3 procent) worden minder vaak genoemd. Ouders met een hbo- of wo-diploma gebruiken wat vaker het internet dan andere ouders. Deze laatste bevinding is in overeenkomst met recent onderzoek,⁹ waaruit blijkt dat hoogopgeleide ouders online brochures belangrijkere informatiebronnen vinden dan laagopgeleide ouders.⁽⁴⁾

Figuur 2.4 Informatie over de verschillende richtingen

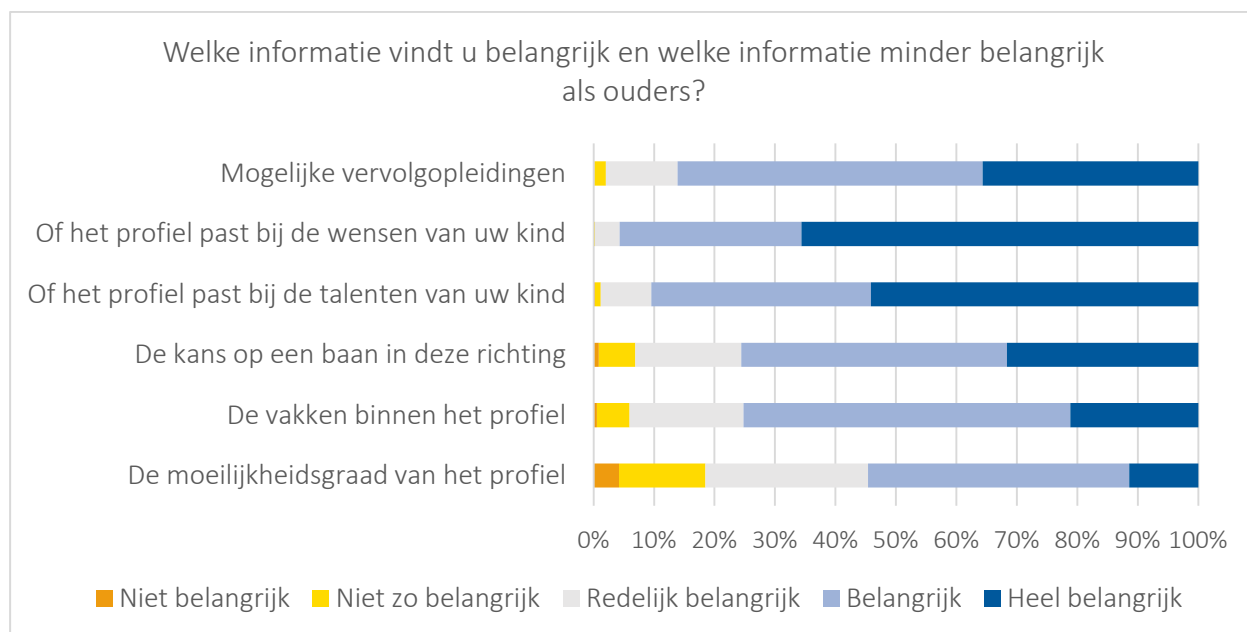

Bron: SEOR-enquête Beeldvorming ouders t.o.v. techniek, 2020

Op de vraag welke informatie ze als ouders belangrijk of minder belangrijk vinden, wordt informatie over hoe goed het profiel past bij hun kind (zowel qua wensen als talenten) het vaakst als belangrijk aangeduid (zie figuur 2.5). Daarna noemen ouders mogelijke vervolgopleidingen. Informatie over de moeilijkheidsgraad van het profiel wordt het minst vaak genoemd, hoewel nog steeds meer dan de helft dit belangrijk of heel belangrijk vindt. Ouders geven aan dat hun beeld over bovengenoemde factoren over het algemeen voldoende of goed is (zie Tabel III.4 in de bijlage).

⁹ Dit onderzoek betreft onder andere ouders van vmbo-leerlingen die zich oriënteerden op mbo-opleidingen als doelgroep. Aangezien uit de (groeps)interviews en enquête blijkt dat ouders zich bij de profielkeuze al veel bezighouden met vervolgopleidingen, is het aannemelijk dat dezelfde voorkeuren bij de profielkeuze van vmbo-leerlingen van toepassing zijn.

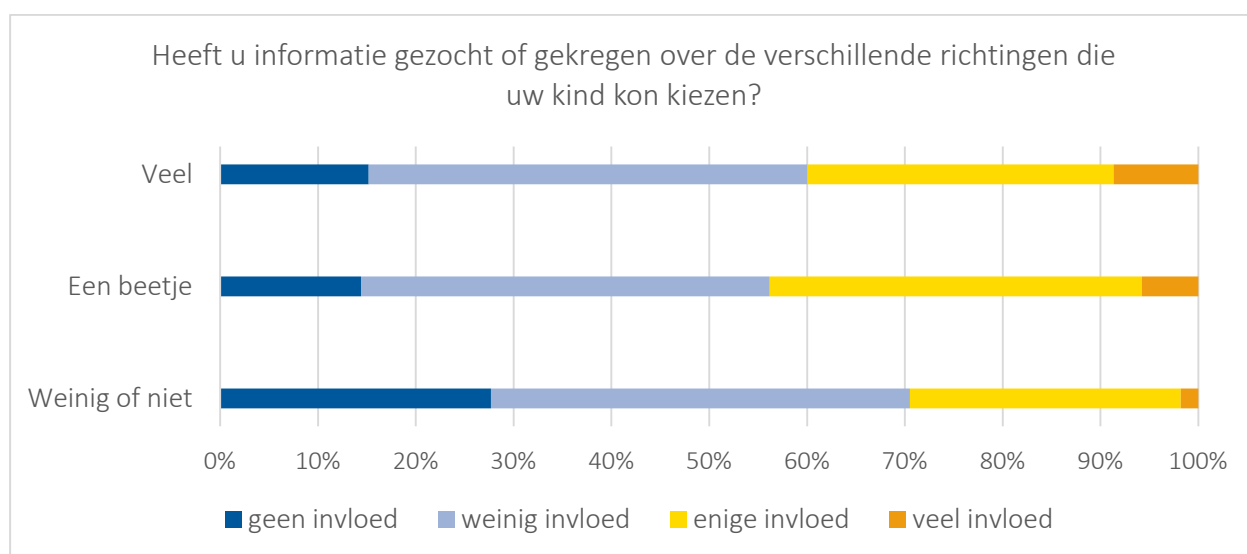
Figuur 2.5 Belang van verschillende soorten informatie

Bron: SEOR-enquête Beeldvorming ouders t.o.v. techniek, 2020

De enquête geeft aanwijzingen dat er een verband bestaat tussen de mate van geïnformeerd zijn en de mate van invloed die ouders denken te hebben (zie figuur 2.6). Ruim 27 procent van de ouders die zich weinig of niet geïnformeerd hebben, denkt geen invloed te hebben gehad op de keuze van het kind; slechts 2 procent van deze groep geeft aan veel invloed te hebben gehad. Bij ouders die veel informatie hebben verzameld lijkt het omgekeerde het geval: 15 procent van deze ouders geeft aan geen invloed te hebben gehad, 9 procent denkt veel invloed te hebben gehad. Het oorzakelijke verband is onduidelijk: het is mogelijk dat meer kennis over de keuzes zorgt dat ouders meer invloed uitoefenen, of dat ouders die meer invloed uitoefenen zich beter inlezen.

Figuur 2.6 Gepercipieerde invloed ouders en geïnformeerdheid

Bron: SEOR-enquête Beeldvorming ouders t.o.v. techniek, 2020

2.7 CONCLUSIES

In het licht van het doel van het onderzoek zijn de volgende conclusies van belang:

- Ouders spelen een belangrijke rol in het keuzeproces van leerlingen (in het vmbo). Uit onze enquête komt naar voren dat ouders hun eigen rol vrij klein inschatten, terwijl uit de literatuur blijkt dat leerlingen en scholen de rol van ouders groter inschatten.
- De betekenis van de ouders in het keuzeproces is veel meer onbewust dan bewust en start al vanaf jonge leeftijd, als kinderen nog op de basisschool zitten. De keuze voor een middelbare school bepaalt ook de mogelijkheden om met technische opleidingen in contact te komen. Niet alle vmbo-scholen hebben namelijk een technisch profiel.
- In de literatuur wordt geconstateerd dat achtergrondkenmerken van de ouders van belang zijn voor de keuze van een profiel. In onze enquête, waar uitsluitend ouders van vmbo-leerlingen aan hebben deelgenomen, vinden we deze samenhang niet voor alle kenmerken. Voor de voorlichtingspraktijk betekent dit dat in het vmbo het indelen van ouders in doelgroepen op basis van achtergrondkenmerken waarschijnlijk minder zinvol is. De te kiezen benadering voor het betrekken van ouders kan dan beter op grond van andere factoren worden gemaakt, waarbij in eerste instantie vooral naar de leerling zelf kan worden gekeken. Een uitzondering hierop is de groep ouders met een migratieachtergrond, die wel als aparte doelgroep kan worden genoemd. We vinden in de enquête verschillen voor deze groep, al zijn deze verschillen klein.
- De mate waarin ouders van leerlingen zich (laten) informeren over profielkeuze van hun kind hangt samen met de invloed die zij hierop denken te hebben: hoe beter geïnformeerd ouders zijn, hoe meer invloed ze denken te hebben op de profielkeuze.¹⁰ Deze samenhang kan worden gebruikt bij het vormgeven van ouderparticipatie rond de profielkeuze. Een instrument (tool) waarmee eenvoudig kan worden vastgesteld of ouders zichzelf voldoende geïnformeerd vinden zou dan nuttig kunnen zijn. Op basis daarvan kunnen dan gerichte acties richting de minst geïnformeerde groep ouders worden ondernomen om de ouderparticipatie te bevorderen en keuzes te beïnvloeden.

¹⁰ We weten overigens niet wat de oorzaak is en wat het gevolg: informeren ouders zichzelf beter als ze denken invloed te hebben en/of hebben ze het idee dat ze meer invloed hebben als ze beter zijn geïnformeerd?

BEELDVORMING OVER TECHNIEK

3 BEELDVORMING OVER TECHNIEK

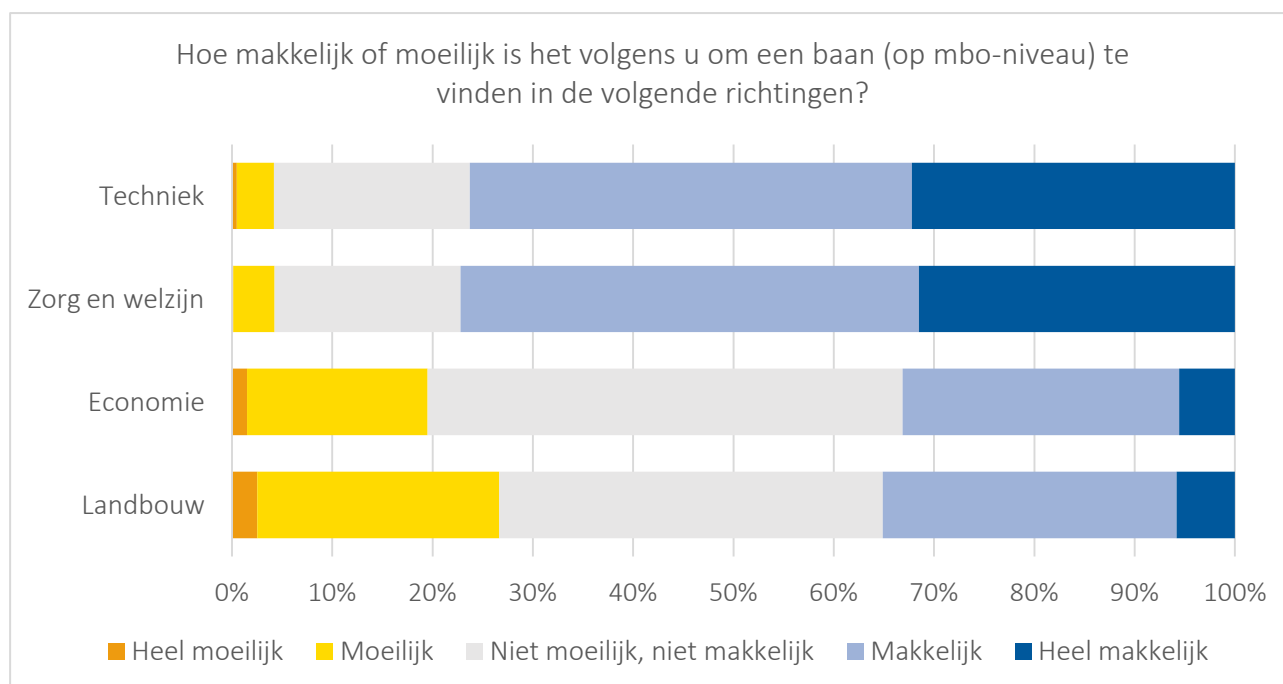
3.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beelden die ouders hebben ten aanzien van het technisch vmbo en beroepen in de techniek en technologie. Deze beelden zijn onderzocht door middel van literatuuronderzoek, stellingen, een open vraag en afbeeldingen in de enquête en inzichten vanuit de (groeps)interviews. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen positieve en negatieve beeldvorming van techniek.

3.2 POSITIEVE BEELDVORMING

Techniek wordt door ouders gezien als belangrijk voor de maatschappij^(5; 6) en een groot deel van de leerlingen geeft aan dat ouders het vak techniek op school belangrijk vinden.⁽⁸⁾ Tevens geven ouders aan het idee te hebben dat het makkelijker is om een baan te vinden met een technische opleiding.^(5; 6) Resultaten uit de enquête ondersteunen het beeld van ouders dat techniek een richting is met goede baankansen. De sectoren techniek en zorg en welzijn worden door ouders (terecht) als de meest kansrijke richtingen gezien voor het vinden van een baan (zie figuur 3.1). Ouders van kinderen die een techniekprofiel hebben gekozen, antwoorden vaker dat zij denken dat het “heel makkelijk” is om een baan te vinden in de richting techniek (38 versus 27 procent).

Figuur 3.1 Beeld baankansen van verschillende richtingen

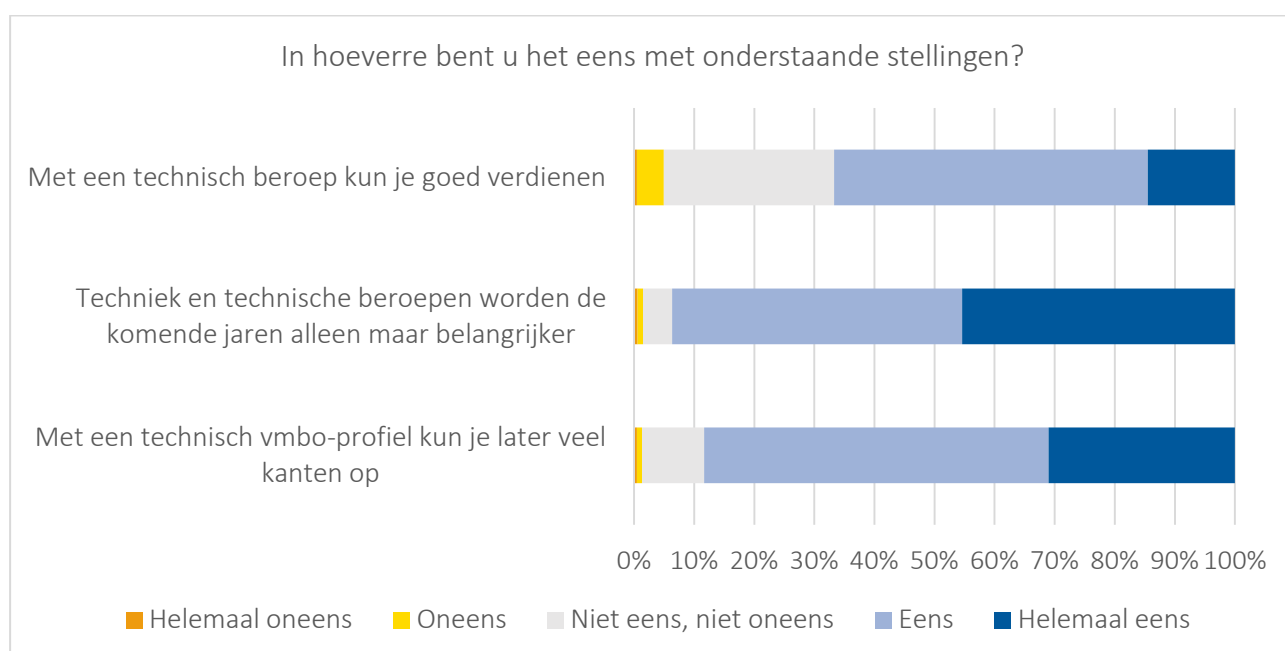

Bron: SEOR-enquête Beeldvorming ouders t.o.v. techniek, 2020

In onze enquête is aan de ouders een aantal stellingen voorgelegd over techniek in het vmbo en technische beroepen. Figuur 3.2 geeft de stellingen weer die een positief beeld van techniek aanduiden. De meeste ouders zijn het eens of helemaal eens met stellingen over het toekomstperspectief van de richting techniek. Ze denken dat techniek en technische beroepen de komende jaren alleen maar belangrijker zullen worden en dat je met een technisch vmbo-profiel later veel kanten op kunt. Ook met de stelling dat je met een technisch beroep goed kunt verdienen zijn de meeste ouders het eens, al antwoorden wat meer ouders hier “niet eens, niet oneens”.

De (groeps)interviews bevestigen het beeld dat ouders de sector techniek zien als een sector met veel mogelijkheden om door te leren en brede keuzemogelijkheden. Ouders vinden dat de sector erg breed is en dat er veel werkgelegenheid is, ongeacht hun eigen beroep of opleiding. Daarnaast is het voor de meeste ouders ook duidelijk dat techniek maatschappelijk van belang is en dat in de komende jaren ook zo zal blijven. Toch blijkt dat deze positieve oordelen geen redenen zijn om het eigen kind in de richting van techniek te stimuleren: het gaat er voor ouders in de eerste plaats om dat het kind een keuze maakt die aansluit op haar of zijn wensen en mogelijkheden.

Figuur 3.2 Stellingen met positieve duiding over de richting techniek

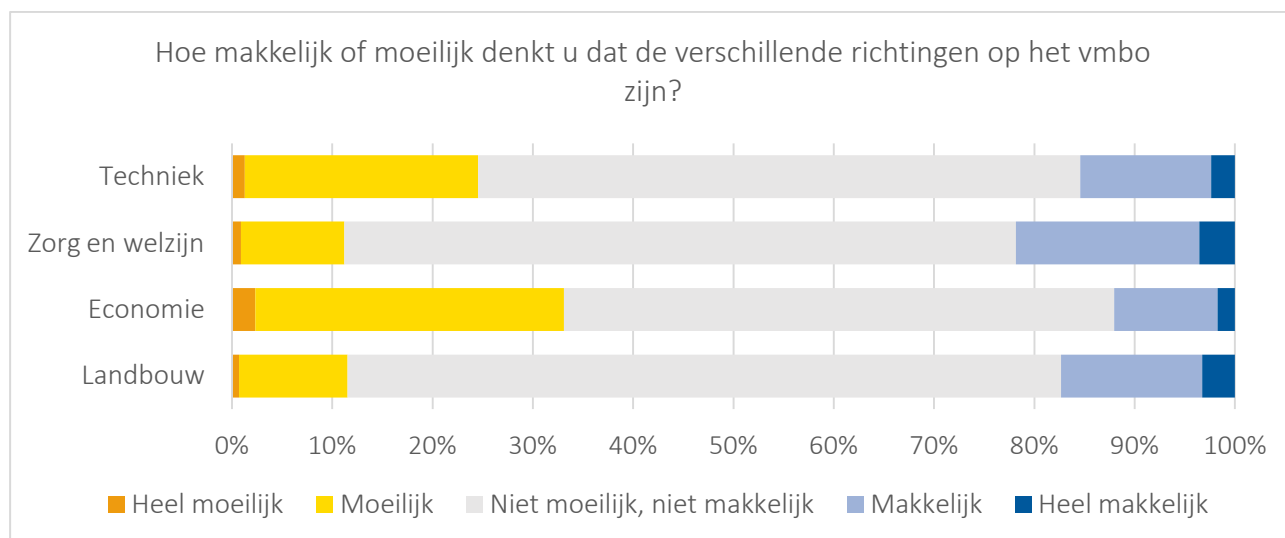
Bron: SEOR-enquête Beeldvorming ouders t.o.v. techniek, 2020

3.3 NEGATIEVE BEELDVORMING

3.3.1 Negatieve waardeoordelen

Naast positieve, kleven er ook negatieve waardeoordelen aan technische opleidingen en beroepen. De literatuur laat zien dat technische opleidingen over het algemeen worden gezien als moeilijk.⁽¹⁰⁾ Bovendien worden technische beroepen gezien als vies,^(5; 6; 7) moeilijk,^(7; 10) met een smal carrière pad⁽⁷⁾ en vooral bestemd voor jongens.⁽⁷⁾ Een aantal van deze bevindingen wordt ondersteund door onze enquêteresultaten. Hoewel ouders de verschillende richtingen over het algemeen als niet moeilijk en niet makkelijk beschouwen, is er toch een verschil te zien tussen de richtingen (zie figuur 3.3). Ouders schatten de moeilijkheidsgraad van de richting techniek op het vmbo hoger in dan de moeilijkheidsgraad van zorg en welzijn en landbouw. Economie wordt door de ouders van leerlingen in het vmbo als de moeilijkste richting gezien.

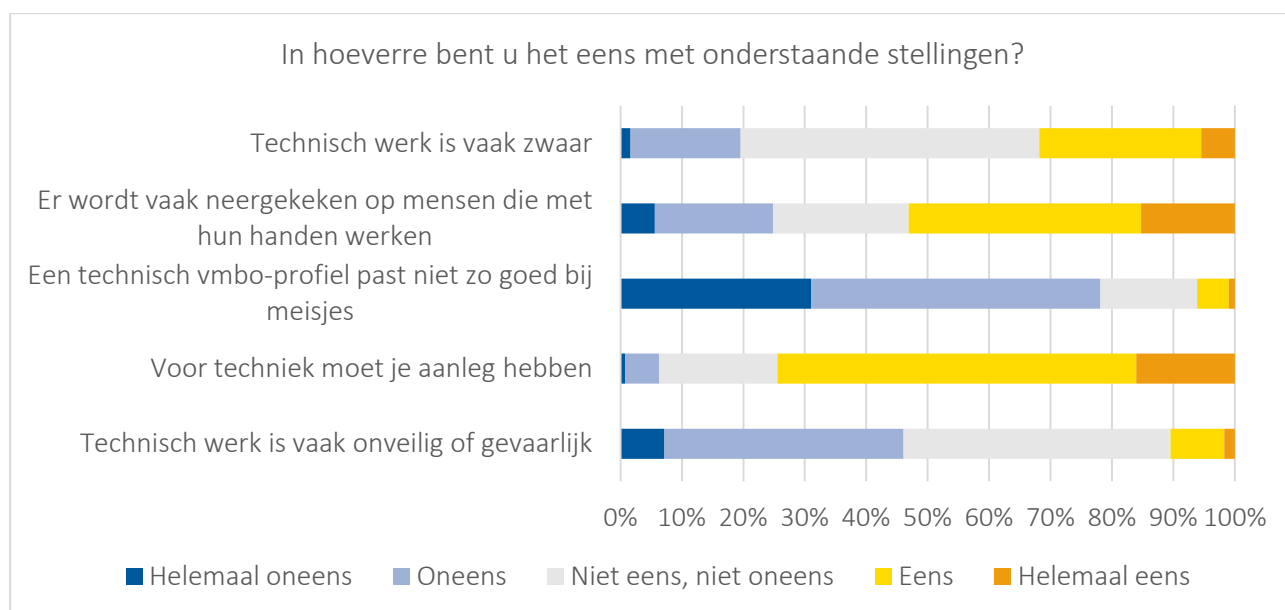
Figuur 3.3 Beeld moeilijkheidsgraad van verschillende richtingen

Bron: SEOR-enquête Beeldvorming ouders t.o.v. techniek, 2020

Figuur 3.4 geeft de antwoorden van ouders weer op stellingen die een negatief beeld van techniek aanduiden. De meeste ouders zijn het oneens of helemaal oneens met de stellingen “een technisch vmbo-profiel past niet zo goed bij meisjes” en “technisch werk is vaak onveilig of gevaarlijk”. Dit is in tegenstelling met de hiervoor genoemde bevindingen in de literatuur. De ouders vinden wat vaker dat technisch werk zwaar is. En een meerderheid van de ouders denkt dat er vaak wordt neergekeken op mensen die met hun handen werken en dat je aanleg moet hebben voor techniek. In deze opzichten bevestigen de resultaten van de enquête het ongunstige beeld dat uit de algemene literatuur naar voren komt. Er zijn overigens geen grote verschillen zichtbaar in de antwoorden op de stellingen tussen ouders van leerlingen die techniek hebben gekozen en ouders van leerlingen die een andere richting hebben gekozen.

Figuur 3.4 Stellingen met negatieve duiding over de richting techniek

Bron: SEOR-enquête Beeldvorming ouders t.o.v. techniek, 2020

3.3.2 Techniek en meisjes

Regelmatig is geconstateerd dat meisjes in eerste instantie een minder positief beeld hebben van techniek en technische beroepen dan jongens.^(5; 6) Veel ouders denken dat je voor techniek aanleg moet hebben, zoals ook uit onze enquête blijkt. Dit heeft implicaties voor de voorlichtingspraktijk. Het is immers mogelijk dat deze aanname de keuze van leerlingen voor techniek beïnvloedt. Zeker bij meisjes lijkt dit het geval. Gebrek aan zelfvertrouwen wat betreft eigen technische vaardigheden wordt in de literatuur genoemd als reden voor meisjes om niet of weinig voor techniek te kiezen. Zij waarderen hun prestaties en talent veelal lager dan jongens met gelijkwaardige prestaties.^(8; 10; 25)

Een laag vertrouwen in de eigen technische capaciteiten kan, in combinatie met het idee dat je aanleg moet hebben voor techniek, een van de redenen zijn waarom meisjes ondervertegenwoordigd zijn in technische profielen. Om de instroom van meisjes in de technische sector te stimuleren, raden we aan om in voorlichting de nadruk te leggen op het feit dat je technische vaardigheden kunt ontwikkelen. Daarnaast geeft het VHTO aan dat het belangrijk is dat meisjes gedurende hun gehele schoolloopbaan met vrouwelijke rolmodellen uit de technieksector in contact komen.⁽²⁶⁾

3.3.3 Een conservatief beeld

De bestaande literatuur geeft aan dat het beeld dat ouders hebben van techniek vaak beperkt is tot het stereotype conservatieve beeld van techniek, waarin de sector slechts wordt geassocieerd met arbeid zoals bouwen en timmeren.⁽⁷⁾ In de online vragenlijst is ouders gevraagd om de eerste drie dingen te noemen die bij ze opkomen als ze denken aan techniek. Vaak noemen ze hierbij beroepen, waar het vooral gaat om de meer “traditionele” beroepen. 40 procent van de ouders noemt een beroep in sectoren zoals de bouw, installatie- en voertuigentechniek; 16 procent noemde (ook) een “nieuwer” beroep, bijvoorbeeld in de ICT. Andere associaties met techniek waren “met de handen werken” (7 procent) en een grote kans op werk (5 procent). Slechts 1 procent van de ouders noemde negatieve associaties, zoals zwaar werk en lage verdiensten.

We hebben de ouders acht afbeeldingen van technische beroepen getoond, met de vraag welke vier beroepen ze het leukst lijken. Op de volgende pagina geven we de afbeeldingen waaruit gekozen kon worden weer en geven we aan hoe vaak een afbeelding is gekozen. Hieruit blijkt dat beroepen die als “moderner” kunnen worden aangeduid, vaker worden gekozen. Een mogelijke verklaring voor het hoge percentage ouders dat de bovenste twee plaatjes kiest, is dat deze twee technische beroepen in een niet-technische sector afbeelden (respectievelijk de zorg en defensie).

Dit onderstreept het belang van een brede informatievoorziening over techniek, om te laten zien dat techniek breder is dan alleen “traditionele” technische beroepen. Een kanttekening bij onderstaande resultaten, is dat alleen in de meest gekozen afbeelding een vrouw te zien is. Door het hoge percentage vrouwen dat de enquête heeft ingevuld, is het mogelijk dat zij dit plaatje eerder kiezen omdat zij zichzelf hier beter in kunnen verplaatsen.

58 %

57 %

51 %

47 %

40 %

30 %

19 %

18 %

Bron: SEOR-enquête Beeldvorming ouders t.o.v. techniek, 2020

3.4 BEELDVORMING BIJ SPECIFIEKE GROEPEN

Tot slot blijkt uit de literatuur dat ouders met een migratieachtergrond in het algemeen minder positief zijn over techniek⁽⁵⁾ en vaker vinden dat je in een technisch beroep harder moet werken dan in een kantoorbaan.^(5; 6) De enquêteresultaten duiden aan dat ouders met een migratieachtergrond een iets minder goed beeld hebben van hoe breed techniek is. Daarnaast blijkt in overeenstemming met de literatuur dat deze groep ouders vaker een negatief beeld heeft over arbeidsomstandigheden in de technieksector: een groter deel denkt dat technisch werk vaak onveilig of gevaarlijk en zwaar is. Verder laat de literatuur zien dat deze groep ouders meer dan gemiddeld behoefte heeft aan informatie over hoe zij hun kind kunnen helpen in het keuzeproces, mede omdat zij het gevoel hebben over te weinig kennis en capaciteiten te beschikken om hun kind voldoende te ondersteunen (zie paragraaf 2.4). Bovendien is het aandeel van deze groep in grootstedelijk gebied beduidend groter dan gemiddeld in Nederland.

3.5 CONCLUSIES

De enquêteresultaten wijzen uit dat het overgrote deel van de ouders van vmbo-leerlingen een redelijk positief beeld van techniek en technische beroepen heeft.

Daarbij zijn drie aandachtspunten te benoemen:

- Het “spontane” beeld wijst op een tamelijk traditioneel imago van techniek en technische beroepen;
- Een meerderheid van de ouders meent dat je voor techniek aanleg moet hebben;
- Ondanks dat ouders een redelijk positief beeld hebben van techniek, worden de interesses en kwaliteiten van leerlingen als belangrijker gezien dan het stimuleren voor een bepaalde sector.

Deze aandachtspunten benadrukken het belang van brede voorlichting over techniek. Het is waardevol om ouders en leerlingen te laten zien dat de techniek een brede sector is, met veel verschillende beroepsmogelijkheden. Dit geldt zeker bij ouders met een migratieachtergrond, die een minder positief beeld hebben van onder andere de arbeidsomstandigheden in de techniek. Door hen te informeren dat de technische sector meer inhoudt dan slechts de traditionelere “zware” beroepen, kan dit beeld worden bijgesteld. Door de link te leggen tussen techniek en andere sectoren, zoals zorg en ICT, wordt de sector ook voor ouders en jongeren met andere interessegebieden aantrekkelijker.

Tot slot is het van belang om aandacht te besteden aan het feit dat technische vaardigheden aan te leren zijn. Dit kan leerlingen die weinig vertrouwen in hun eigen technische capaciteiten hebben, bijvoorbeeld meisjes, stimuleren om toch voor techniek te kiezen.

INSTRUMENTEN

4 INSTRUMENTEN

4.1 INLEIDING

In de literatuur en de expertmeeting zijn enkele voorbeelden naar voren gekomen van relevante en bruikbaar geachte interventies en tools voor het beïnvloeden van ouders van leerlingen in het vmbo. In dit hoofdstuk worden een aantal bestaande hulpmiddelen beschreven en geven we praktische handvatten en tools voor scholen en regio's om de beeldvorming van ouders over techniek effectief te beïnvloeden.

4.2 BEHOEFTE VAN OUDERS

Aan het einde van de enquête hebben wij de ouders gevraagd of zij tips hadden voor hulp die de school kan bieden bij de profielkeuze van leerlingen. Zij noemden vooral bedrijfsbezoeken, snuffelstages en gastlessen (87 keer), het focussen op de wensen en talenten van het kind (62 keer), voorlichting over vervolgonderwijs en toekomstperspectieven (43 keer) en één-op-één gesprekken en individuele begeleiding (40 keer).

Daarnaast werd in de interviews aangegeven dat ouders niet altijd weten wat er speelt rondom de profielkeuze op school. Wanneer er persoonlijke interventies worden aangeboden aan leerlingen, zoals een beroepsinteresseset, delen de leerlingen deze informatie niet altijd met de ouders. Veel ouders zouden het fijn vinden meer informatie te krijgen over het LOB-programma van de school. Dit blijkt ook uit recent onderzoek, waarin ouders aangeven behoefte te hebben aan meer informatie.⁽⁴⁾ Hierbij gaat het voornamelijk over informatie met betrekking tot toekomstperspectieven en vervolgonopleidingen, het aanbod aan opleidingen en hoe ouders hun kinderen kunnen helpen in het oriëntatieproces. In de (groeps)interviews werd ook aangegeven dat er behoefte is aan duidelijke informatie, bijvoorbeeld een overzicht van de belangrijkste zaken met betrekking tot de profielkeuze.

Naar aanleiding van de tips van ouders, kan het voor scholen raadzaam zijn om meer samenwerking te zoeken met het bedrijfsleven. Scholen kunnen bedrijven stimuleren om leerlingen te enthousiasmeren voor techniek door hen praktijkervaring op te laten doen. Loopbaangerichte voortgangsgesprekken kunnen aan meerdere behoeften van ouders te voldoen: deze gesprekken zijn individueel, focussen zich op de ambities en kwaliteiten van de leerling zelf en kunnen worden gebruikt om ouders meer informatie te verschaffen over het LOB-programma en het keuzeprocess als zodanig. Ten slotte wordt ook de mogelijkheid genoemd om aan ouders zelf te vragen waar ze behoefte aan hebben in de betrokkenheid bij LOB door bijvoorbeeld het sturen van een mail of brief.⁽⁴⁾

4.3 AANBEVELINGEN VOOR HET CONTACT MET OUDERS

Voor een gunstige samenwerking tussen de ouders en de school is het belangrijk dat het contact tussen beide partijen goed verloopt. Er bestaan enkele handreikingen voor het betrekken van ouders bij LOB. Voorbeelden hiervan zijn de gereedschapskist voor beter samenwerken met ouders van Lusse⁽¹⁷⁾ en de handreiking ouders en LOB van Lusse, Kuijpers, Strijk, Dienders en Hermans.⁽¹⁹⁾ In de laatstgenoemde handreiking worden tien succesfactoren genoemd die bijdragen aan de kwaliteit van loopbaangerichte ouderactiviteiten. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen het optimaliseren van

het contact, de samenwerking met ouders en het toekomstperspectief. Activiteiten zoals interactieve ouderavonden,¹¹ thuisopdrachten¹² en loopbaangerichte voortgangsgesprekken¹³ sluiten hierbij aan.

Het betrekken van ouders bij LOB hangt deels samen met de organisatie van scholen: het management moet de ruimte geven om ouders te betrekken bij LOB-activiteiten en dit stimuleren. Er moet hiervoor dus wel een zeker draagvlak zijn binnen de scholen. Daarnaast moet er ook gelet worden op de organisatorische mogelijkheden van scholen en de wil van ouders om mee te werken. Wanneer er veel bijeenkomsten worden gepland, kan dit voor ouders te omvangrijk worden en kan het organisatorische problemen opleveren voor de school zelf. Uit onderzoek⁽³⁾ blijkt dat het haalbaarder is om vanuit scholen te zorgen voor een beperktere tijdsinvestering en de mogelijkheid voor laagdrempelige deelname van ouders, door bijvoorbeeld gebruik te maken van thuisopdrachten.

Om ouders enthousiast te maken voor een keuze voor techniek kan gebruik worden gemaakt van reguliere en relevante contactmomenten. Denk hierbij aan een open dag of een voorlichting door bovenbouwleerlingen. Er wordt aanbevolen ouders praktijkervaringen op te laten doen met techniek. Omdat uit de enquête blijkt dat een groot deel van de ouders meent dat je voor techniek aanleg moet hebben, is het hierbij van belang nadruk te leggen op de mogelijkheid om technische vaardigheden te ontwikkelen.

4.4 CONCLUSIES

Er zijn diverse instrumenten, benaderingen en adviezen beschikbaar voor de inrichting van LOB op vmbo-scholen. Deze lijken in belangrijke mate aan te sluiten op de behoefte van ouders, zoals deze ook in de enquête naar voren is gekomen, en hebben oog voor de rol die ouders bewust of onbewust spelen, zoals in hoofdstuk 2 is besproken. Verder bieden de instrumenten ook de benodigde aandacht voor techniek.

Bij het gebruik van instrumenten is het van belang om te zorgen dat er niet te veel contactmomenten worden gepland, om deelname voor ouders laagdrempelig te houden en ervoor te zorgen dat het organisatorisch behapbaar blijft voor scholen. In plaats van contactmomenten kunnen bijvoorbeeld thuisopdrachten worden ingezet. Daarnaast geven ouders aan behoefte te hebben aan meer informatie over de profielkeuze vanuit de school.

¹¹ Interactieve ouderavonden hebben als doel om de ouders meer inzicht te geven in en ervaring op te laten doen met het LOB-programma op school en de keuzes die hun kind moet maken. In plaats van een plenaire voorlichting waarbij er alleen vanuit de school wordt verteld, is er tijdens zo'n avond sprake van een interactieve samenwerking tussen de ouders en de school.

¹² Thuisopdrachten zijn bedoeld om een gesprek over de schoolloopbaan op gang te brengen tussen ouders en hun kind. Bij het maken van de opdrachten wordt er bijvoorbeeld aandacht besteedt aan de motieven en talenten van het kind of het beroep van een familielid. Op deze manier krijgen de ouders handvatten aangereikt voor de ondersteuning van hun kind bij de loopbaanontwikkeling.

¹³ Loopbaangerichte voortgangsgesprekken zijn individuele gesprekken met de mentor, ouder en leerling. Deze gaan over de loopbaanontwikkeling en onderwijskeuzes van de leerling, waarbij wordt gekeken naar de motieven en talenten van de leerling en het bekijken van vervolgstappen en het netwerk.

5

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

5 AANKNOPINGSPUNTEN

5.1 HOOFDCONCLUSIES

Het onderzoek bevestigt dat ouders een belangrijke rol spelen in de leerweg- en profielkeuze van hun kind, maar ook dat ouders van vmbo-leerlingen zelf denken dat ze een kleine rol hebben. De invloed van de ouders is veel meer onbewust dan bewust en is vanaf jonge leeftijd aanwezig.

Verder is gebleken dat er een samenhang is tussen de mate waarin ouders zich (laten) informeren over de profielkeuze en de invloed die zij denken te hebben op de keuze van hun kind. Hoe beter ouders geïnformeerd zijn, hoe meer invloed zij denken te hebben.

Het overgrote deel van de ouders van vmbo-leerlingen heeft een redelijk positief beeld van techniek en technische beroepen. Voor een deel van de ouders gaat het hierbij wel om een relatief traditioneel beeld. Een overheersende gedachte is dat je voor techniek aanleg moet hebben, een beeld dat praktisch in het nadeel van meisjes uitwerkt, die hun technische vaardigheid vaak onderschatten.

Tot slot zijn er diverse instrumenten voor directe en indirecte beïnvloeding van de beeldvorming van ouders beschikbaar.

5.2 AANKNOPINGSPUNTEN

Uit deze hoofdconclusies kunnen de volgende aanknopingspunten voor het betrekken van ouders bij de profielkeuze in het vmbo worden afgeleid.

5.2.1 Hoe ouders te betrekken?

Het is niet de vraag of ouders moeten worden betrokken bij het keuzeproces van hun kinderen, maar vooral hoe je dit het beste kan doen. De vraag is in welke mate de beïnvloeding zich zou moeten richten op (a) de profielkeuze in algemene zin en (b) de keuze voor techniek. Soms vallen deze twee samen, soms ook juist niet.

Mogelijkheden om deelname aan technische opleidingen (binnen het vmbo)¹⁴ te bevorderen, zijn op basis van dit onderzoek vooral te vinden in:

- Leerlingen en ouders op (vmbo) scholen zonder technisch profiel informeren over technische keuzevakken of technische opleidingen aan andere vmbo-scholen. Scholen zonder technisch profiel kunnen technische beroepsgerichte keuzevakken aanbieden om zo de keuze voor techniek te stimuleren.

¹⁴ We benadrukken dat ook actie in het basisonderwijs en algemeen voortgezet onderwijs wenselijk is. Hier concentreren we ons op vmbo-scholen.

- Duidelijker maken dat technische vaardigheden zijn te leren en dat aanleg hiervoor geen voorwaarde is.
- Beïnvloeden van de beeldvorming van ouders met een migratieachtergrond (in ieder geval in grootstedelijk gebied).

5.2.2 Zijn ouders in doelgroepen in te delen?

Een van de gedachten achter het onderzoek was dat we, op basis van een grootschalige enquête, verschillende groepen ouders met verschillende beeldvorming over techniek en/of informatiebehoeftes zouden kunnen onderscheiden, om daarop de aard van de voorlichting af te stemmen. Het onderzoek maakt echter duidelijk dat een “doelgroepgerichte” aanpak van de voorlichting waarschijnlijk weinig zinvol is. Wij hebben op basis van de enquête – onder ouders van vmbo-leerlingen – geen duidelijke samenhang kunnen vinden tussen achtergrondkenmerken van ouders enerzijds en beeldvorming, profielkeuze en de mate waarin ouders menen invloed te hebben anderzijds. Ook is dit niet verschillend voor (ouders van) leerlingen met een technisch of juist een ander profiel. Alleen ouders met een migratieachtergrond (in grootstedelijk gebied) lijken iets afwijkende denkbeelden te hebben over techniek. De verschillen in de enquête zijn niet erg groot, maar komen duidelijker naar voren in de literatuur.

Verschillen zitten vermoedelijk vooral in “zachte kenmerken”, zoals de aard van de relatie tussen ouder en kind en de (onbewuste) invloed van ouders. In de expertmeeting werd duidelijk dat binnenkort onderzoeksresultaten beschikbaar komen die hier meer inzicht in bieden.

Wenselijk is dat er een instrument (of mix van instrumenten) wordt ingezet dat scholen in een vrij vroeg stadium in staat stelt om vast te stellen of ouders goed geïnformeerd zijn. De enquête laat namelijk zien dat ouders die (waarschijnlijk onterecht) menen dat zij weinig invloed hebben, ook weinig geïnformeerd zijn. Deze groep leent zich dan vooral voor intensieve begeleiding.

LITERATUURLIJST

- Ait Moha, A., Muller, M., & Thijssen, R. (2019). *Beta&TechMentality*. Motivaction.
- Borghans, L., & Golsteyn, B. (2007). De ontwikkeling van aspiraties voor exacte beroepen. In A. de Grip & W. Smits (Eds.), *Technotopics II. Essays over onderwijs en arbeidsmarkt voor bètatechnici* (pp. 13–24). Platform Bèta Techniek.
- Brouwer, P., & Koning, I. (2020). Ouderbetrokkenheid bij loopbaankeuzes: geleerde lessen. *Vakblad Profiel*, 29(1), 5–7.
- de Boer, A., Robins, R., Meinders, D., & de Beule, E. (2019). *De rol van ouders in het studiekeuzeproces van jongeren*. Markteffect.
- de Koning, J., Gelderblom, A., & Gravesteijn, J. (2010). *Techniek: Exact goed? Het keuzeproces van allochtone en autochtone leerlingen in het (V)MBO verklaard*. SEOR.
- de Koning, J., Gelderblom, A., Gravesteijn, J., Gielsens, L., & Sewdas, K. (2010). *Impulsen voor techniek door imagoverbetering en talentherkenning*. SEOR.
- Elfering, S., & Hilken, T. (2018). *Activiteiten ter bevordering van de oriëntatie op techniek en technologie*. KBA.
- Elfering, S., van Langen, A., & Wolbers, M. (2016). *De rol van leerling- en omgevingskenmerken in vmbo bij de keuze voor techniek*. KBA.
- Evers, W. (2006). *Succesvol kiezen: Onderzoek naar het studiekeuzegedrag van vmbo-leerlingen*. ROC van Twente.
- Evertsen, B. (2014). *Techniek het jaar rond! Onderzoeksrapportage techniekbevorderende activiteiten in het basisonderwijs*. Kenniscentrum Bèta Techniek.
- Fouarge, D., Künn-Nelen, A., & Punt, D. (2017). *De rol van arbeidsmarktinformatie in de opleidingskeuze van mbo 'ers* ROA Rapport. ROA.
- Groeneveld, M. J., Benschop, M., Olvers, D., & van Steensel, K. (2010). *Kenmerkend havo en vwo: Een vergelijkend onderzoek naar de kenmerken van havo-, vwo-, vmbo- en mbo-leerlingen en de generatie Einstein*. Deltahage.
- Harackiewicz, J. M., Rozek, C. S., Hulleman, C. S., & Hyde, J. S. (2012). Helping Parents to Motivate Adolescents in Mathematics and Science: An Experimental Test of a Utility-Value Intervention. *Psychological Science*, 23(8), 899–906. <https://doi.org/10.1177/0956797611435530>
- Huijts, T. H. M., & Wolbers, M. H. J. (2006). De belangstelling voor techniek na de invoering van studieprofielen in de tweede fase van het voortgezet onderwijs. *Mens & Maatschappij*, 81(1), 24–50.
- Kuijpers, M., Meijers, F., & Winters, A. (2009). Loopbaanleren in de overgang van vmbo naar mbo. In *Handboek Effectief Opleiden* (pp. 267–296).

- Kuijpers, Marinka, Strijk, M., Lusse, M., & van Schie, L. (2018). *Ouderbetrokkenheid bij loopbaanontwikkeling van vmbo-leerlingen. Onderzoek m.b.t. het City Deal project.*
- Lusse, M. (2016). *Gereedschapskist voor beter samenwerken met ouders: Gereedschap interactieve ouderavond.*
- Lusse, M., Kuijpers, M., & Strijk, M. (2016). *Ouderbetrokkenheid bij studiekeuze en loopbaanoriëntatie. Handreiking (startversie).* Hogeschool Rotterdam.
- Lusse, M., Kuijpers, M., Strijk, M., Diender, A., & Hermans, A. (2018). *Handreiking Ouders en LOB.* Hogeschool Rotterdam.
- Oomen, A. (2010). *Ouders en de loopbaan van hun kind.* APS.
- Oomen, A. (2016). Parental involvement in career education and guidance in secondary education. *Journal of the National Institute for Career Education and Counselling*, 37(1), 39–46. <https://doi.org/10.20856/jnicec.3707>
- Petit, R., Brouwer, P., & Meijer, J. (2018). *Een goed gesprek over de toekomst. Ouderbetrokkenheid bij loopbaankeuzes op het vmbo en het mbo.* Kohnstamm Instituut.
- Sarti, A., Strating, G., Broekema, J., & Verwoert, T. (2009). *Kiezen moet je (stimu)leren.* Stichting Alexander.
- van Langen, A., & Vierke, H. (2009). *Wat bepaalt de keuze voor een natuurprofiel? De invloed van de leerling, de school, de ouders en de peergroup.* Platform Bèta Techniek.
- VHTO. (2008). *Meer inzicht in de schoolloopbaankeuzes van leerlingen m/v.*
- VHTO. (2014). *De juiste keuze. Tips voor ouders met kinderen op het vmbo: wat kunt u doen?*

ONDERZOEKSVERANTWOORDING

I ONDERZOEKSVERANTWOORDING

I.1 INLEIDING

De gekozen werkwijze is in hoofdstuk 1 op hoofdlijnen beschreven. Deze bijlage bevat een nadere toelichting op en rond de uitvoering van de onderzoeksactiviteiten.

I.2 LITERATUUR

Het literatuuronderzoek betrof drie thema's, namelijk de rol van ouders bij de leerweg en profielkeuze van leerlingen, de rol van beeldvorming van techniek hierbij en bestaande instrumenten voor het betrekken, informeren en beïnvloeden van ouders.

Deze activiteit is voor een belangrijk deel uitgevoerd voorafgaand aan de enquête en interviews. Naar aanleiding van de expertmeeting in de eindfase van het onderzoek is aanvullend specifiek gezocht naar informatie over werkwijzen, instrumenten en hulpmiddelen voor het betrekken en informeren van ouders.

Bij de beoordeling van onderzoeksresultaten is gebruik gemaakt van een zogenaamde effectladder, om een indicatie te krijgen van de zeggingskracht van de onderzoeksresultaten (literatuur). Daarbij is onder meer gekeken naar onderzoeksmethode, omvang en representativiteit van de onderzoekspopulatie en doelgroep in het betreffende onderzoek.

I.3 ONLINE ENQUÊTE ONDER OUDERS

I.3.1 Steekproefkader en benaderingswijze

Het adressenbestand van DUO is gebruikt voor het samenstellen van een steekproef. Er is door DUO een steekproef getrokken ter grootte van ongeveer 10 duizend leerlingen die op 1 oktober 2019 stonden ingeschreven in het 3^e leerjaar van het vmbo. Om verzekerd te zijn van een voldoende aantal respondenten met een kind in een technisch profiel, is deze groep oververtegenwoordigd in de bruto steekproef (40 procent in de bruto steekproef; ongeveer 20 procent in de landelijke populatie leerlingen leerjaar 3 vmbo). De overige profielen zijn naar rato in de bruto steekproef opgenomen.

Vervolgens zijn via een brief de ouders van de betreffende leerlingen uitgenodigd om de online enquête in te vullen. Deze uitnodiging is uitgegaan van en ondertekend door Sterk Techniekonderwijs. Om de privacy te garanderen is de brief verstuurd via een gespecialiseerde en geaccrediteerde organisatie. Noch Sterk Techniekonderwijs, noch de onderzoekers weten welke ouders de uitnodiging hebben ontvangen.

Om de respons te bevorderen zijn 5 cadeaubonnen van 50 euro verloot onder de respondenten. Om hierop aanspraak te kunnen maken hoefde de respondent alleen een e-mailadres op te geven. Deze adressen zijn vernietigd nadat de loting heeft plaatsgevonden.

I.3.2 Respons en representativiteit

In totaal zijn 1.137 ouders begonnen aan de enquête en 925 hiervan hebben deze ook afgemaakt. Nadere details over het aantal respondenten en kenmerken hiervan zijn te vinden in bijlage II.

In de respons zijn ouders van leerlingen met een technisch profiel en in de theoretische leerweg oververtegenwoordigd; ouders van leerlingen met een economie-profiel en in de gemengde leerweg zijn ondervertegenwoordigd.

De uitkomsten kunnen daarom niet direct worden geïnterpreteerd als landelijk representatief. Wel zijn de aantallen per subgroep vaak zodanig groot, dat op het niveau van grote deelgroepen (bijvoorbeeld leerlingen met een technisch profiel) van een redelijk representatief beeld kan worden gesproken. Tegelijkertijd zijn de aantallen op detailniveau niet toereikend om significante verschillen tussen subgroepen vast te stellen.

I.4 (GROEPS)GESPREKKEN MET OUDERS

In het onderzoek is gepoogd om groepsgesprekken en interviews te organiseren in vier verschillende regio's. Daarvoor is contact opgenomen met de contactpersonen van Sterk Techniekonderwijs in uiteindelijk vijf regio's. Het gaat hierbij om twee grote steden in de Randstad, een stedelijke regio buiten de Randstad en twee landelijke regio's.

Aan de contactpersonen is gevraagd om ons in contact te brengen met een of twee vmbo-scholen om in overleg met hen contact te zoeken met ouders. Uitgangspunt hierbij was dat we zoveel mogelijk zouden aansluiten op activiteiten die de scholen al hadden gepland met ouders. Uiteindelijk hebben we in twee landelijke regio's medewerking gekregen van een school.

In het eerste geval zijn ouders via de school uitgenodigd om zich op te geven voor een telefonisch interview met de onderzoekers. Twee ouders hebben zich aangemeld en zijn geïnterviewd. In het tweede geval zijn er met medewerking van de school, voorafgaand aan een voorlichtingsavond vier groepsgesprekken gehouden met ouders van in totaal 18 leerlingen.

Zowel de telefonische interviews als de groepsgesprekken hadden een open karakter en zijn uitgevoerd aan de hand van een gesprekspuntenlijst.

I.5 EXPERTMEETING

In overleg tussen Sterk Techniekonderwijs en de onderzoekers zijn ongeveer 20 deskundigen uitgenodigd, te weten betrokkenen uit diverse organisaties die zich bezighouden met techniekpromotie, beeldvorming of LOB. Zij zijn vervolgens uitgenodigd door Sterk Techniekonderwijs voor de expertmeeting. Negen van hen konden hierbij aanwezig zijn. Eén van de uitgenodigde organisaties heeft schriftelijk gereageerd op de notitie die was samengesteld voor de expertmeeting.

VRAGENLIJST ENQUÊTE

II VRAGENLIJST ENQUÊTE

INLEIDING

Geachte heer/mevrouw,

De profielkeuze is voor veel jongeren een belangrijk moment in hun leven. Bij het maken van die keuze worden jongeren vaak geholpen door hun ouders en hun school. De school kan leerlingen beter helpen als duidelijk is hoe zij bepaalde keuzes maken.

SEOR doet onderzoek naar de invloed van ouders op de profielkeuze van vmbo-leerlingen. De vragen gaan dus over uw eigen ideeën en ervaringen. We willen u vragen om ons te helpen door het invullen van een vragenlijst. Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 10 minuten.

Onder de deelnemers aan de enquête verloten we vijf cadeaubonnen van bol.com, ter waarde van 50 euro. Als u kans wilt maken op een cadeaubon, vragen we u aan het einde van de vragenlijst om uw e-mailadres in te vullen. We gebruiken de e-mailadressen alleen om de (digitale) cadeaubonnen naar de winnaars te sturen. Daarna worden alle ingevulde e-mailadressen gelijk verwijderd uit onze administratie.

Heeft u een vraag over het onderzoek of over de vragenlijst? Stuur dan een e-mail naar Elisa de Vleeschouwer (vleeschouwer@seor.eur.nl).

Alvast hartelijk dank voor uw medewerking!

Met vriendelijke groet,

Kees Zandvliet
Projectleider SEOR

A. KEUZEPROCES

1. Klopt het dat uw kind vorig schooljaar een profiel heeft gekozen?

- Ja → *Vraag 2*
- Nee → *Afsluiting*

2. Welke leerweg volgt uw kind?

- Vmbo basis → *Vraag 3 – daarna vraag 5*
- Vmbo kader → *Vraag 3 – daarna vraag 5*
- Vmbo gemengd → *Vraag 3 – daarna vraag 5*
- Vmbo theoretisch/mavo → *Vraag 4*
- Havo → *Afsluiting*
- Vwo → *Afsluiting*

3. Welk profiel heeft uw kind gekozen?

- Bouwen, Wonen en Interieur
- Dienstverlening en Producten
- Economie en Ondernemen
- Groen
- Horeca, Bakkerij en Recreatie
- Maritiem en Techniek
- Media, Vormgeving en ICT
- Mobiliteit en Transport
- Produceren, Installeren en Energie
- Zorg en Welzijn
- Anders, namelijk ...
- Weet ik niet

4. Welk profiel heeft uw kind gekozen?

- Techniek
- Zorg en Welzijn
- Economie
- Landbouw
- Anders, namelijk ...
- Weet ik niet

5. Was de keuze van uw kind al snel duidelijk, of heeft hij/zij hier over getwijfeld?

- De keuze was al snel duidelijk → *Vraag 9*
- Hij/zij heeft getwijfeld over de keuze → *Vraag 6 (vmbo b, k of g) of vraag 7 (vmbo t)*

6. Tussen welke profielen heeft uw kind getwijfeld?

Meerdere antwoorden mogelijk

- ☐ Bouwen, Wonen en Interieur
- ☐ Dienstverlening en Producten
- ☐ Economie en Ondernemen
- ☐ Groen
- ☐ Horeca, Bakkerij en Recreatie
- ☐ Maritiem en Techniek
- ☐ Media, Vormgeving en ICT
- ☐ Mobiliteit en Transport
- ☐ Produceren, Installeren en Energie
- ☐ Zorg en Welzijn
- ☐ Anders, namelijk ...
- ☐ Weet ik niet

7. Tussen welke profielen heeft uw kind getwijfeld?

Meerdere antwoorden mogelijk

- ☐ Techniek
- ☐ Zorg en welzijn
- ☐ Economie
- ☐ Landbouw
- ☐ Anders, namelijk ...
- ☐ Weet ik niet

8. Kunnen jongeren op de school van uw kind een technisch vmbo-profiel kiezen?

Bijvoorbeeld Bouwen, Wonen en Interieur, Maritiem en Techniek, Media, Vormgeving en ICT, Mobiliteit en Transport of Produceren, Installeren en Energie

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Dat weet ik niet

9. Hoe groot denkt u dat uw eigen invloed op de keuze van uw kind was?

- ☐ Weet ik niet

10. Hoe komt het dat u [geen/weinig invloed] op de keuze van uw kind had?

Meerdere antwoorden mogelijk

- ☐ Ik vond het belangrijk dat mijn kind zelf een keuze maakte
- ☐ Mijn kind wist al snel welke keuze hij/zij wilde maken
- ☐ Mijn kind haalde goede cijfers voor de vakken die bij het gekozen profiel passen, dus dit leek hem of haar een slimme keuze
- ☐ De school gaf heel duidelijk advies en daar wilde ik niet tegenin gaan
- ☐ Zijn of haar vrienden hadden veel invloed en daar wilde ik niet tegenin gaan
- ☐ Anders, namelijk ...

11. Hoe komt het dat u [enige/veel invloed] op de keuze van uw kind had?

Meerdere antwoorden mogelijk

- ☐ Ik heb veel met mijn kind gesproken over de profielkeuze
- ☐ Mijn kind vroeg mijn hulp bij de keuze
- ☐ Mijn kind vond het moeilijk om te kiezen
- ☐ Mijn kind haalde goede cijfers voor de vakken die bij het gekozen profiel passen, dus dit leek mij een slimme keuze
- ☐ School adviseerde iets anders dan mijn kind wilde
- ☐ Mijn kind kreeg verschillende adviezen van zijn of haar vriendengroep
- ☐ Als ouder weet ik beter wat een goede keuze is dan mijn kind
- ☐ Als ouder had ik een duidelijk idee over wat mijn kind het beste kon kiezen
- ☐ Mijn kind wil graag hetzelfde werk gaan doen als ik
- ☐ Anders, namelijk ...

B. GEBRUIK INFORMATIE(KANALEN)

12. Heeft u informatie gezocht of gekregen over de verschillende richtingen die uw kind kon kiezen?

- ☐ Weinig of niet → *Vraag 14*
- ☐ Een beetje → *Vraag 13*
- ☐ Veel → *Vraag 13*

13. Van wie heeft u deze informatie gekregen?

Meerdere antwoorden mogelijk

- ☐ School
- ☐ Docenten
- ☐ Andere ouders
- ☐ Al eerder op de basisschool
- ☐ Familie, vrienden of kennissen
- ☐ Internet
- ☐ Anders, namelijk...

14. Welke informatie vindt u belangrijk en welke informatie vindt u minder belangrijk als ouder?

	Niet belangrijk	Niet zo belangrijk	Redelijk belangrijk	Belangrijk	Heel belangrijk	Weet ik niet
De moeilijkheidsgraad van het profiel	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De vakken binnen het profiel	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De kans op een baan in deze richting	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Of het profiel past bij de talenten van uw kind	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Of het profiel past bij de wensen van uw kind	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mogelijke vervolgopleidingen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Indien belangrijk of heel belangrijk is geselecteerd → Vraag 16

15. Als er nog andere soorten informatie zijn die u als ouder belangrijk vindt, kunt u die hieronder invullen

Open vraag

16. Hoe goed was uw beeld van [antwoord op q14]?

- ☐ Onvoldoende
- ☐ Voldoende
- ☐ Goed

C. IMAGO TECHNISCH VMBO EN TECHNISCHE BEROEPEN

17. Hoe makkelijk of moeilijk denkt u dat de verschillende richtingen op het vmbo zijn?

	Heel moeilijk	Moeilijk	Niet moeilijk, niet makkelijk	Makkelijk	Heel makkelijk	Weet ik niet
Techniek	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zorg en welzijn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Economie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Landbouw	☐	☐	☐	☐	☐	☐

18. Hoe makkelijk of moeilijk is het volgens u om een baan (op mbo-niveau) te vinden in de volgende richtingen?

	Heel moeilijk	Moeilijk	Niet moeilijk, niet makkelijk	Makkelijk	Heel makkelijk	Weet ik niet
Techniek	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Zorg en welzijn	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Economie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Landbouw	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Sinds 2018 krijgen vmbo-scholen extra geld om te investeren in techniekonderwijs. In het volgende deel van de vragenlijst gaan we daarom specifiek in op de richting techniek.

19. Noem drie dingen die het eerst bij u opkomen als u denkt aan technische beroepen.

Open vraag

20. Hieronder staan afbeeldingen van een aantal verschillende technische beroepen. Welke vier beroepen lijken u het leukst?

21. In hoeverre bent u het eens bent met onderstaande stellingen?

	Niet belangrijk	Niet zo belangrijk	Redelijk belangrijk	Belangrijk	Heel belangrijk	Weet ik niet
Met een technisch vmbo- profiel kun je later veel kanten op	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Technisch werk is vaak onveilig of gevaarlijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Voor techniek moet je aanleg hebben	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Een technisch vmbo-profiel past niet zo goed bij meisjes	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Er wordt vaak neergekeken op mensen die met hun handen werken	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Techniek en technische beroepen worden de komende jaren alleen maar belangrijker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Met een technisch beroep kun je goed verdienen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Technisch werk is vaak zwaar	☐	☐	☐	☐	☐	☐

D. PERSOONSKENMERKEN

22. Wie heeft de vragenlijst ingevuld?

- ☐ Vader → *Vraag 24*
- ☐ Moeder → *Vraag 24*
- ☐ Verzorger → *Vraag 23*
- ☐ Beide ouders/verzorgers → *Vraag 24 (vraag 29 overslaan)*

23. Wat is uw geslacht?

- ☐ Man
- ☐ Vrouw
- ☐ Dat zeg ik liever niet

24. Wat is [uw/jullie] hoogst behaalde diploma?

- ☐ Primair onderwijs
- ☐ Praktijkonderwijs (PrO) of voortgezet speciaal onderwijs (vso)
- ☐ Lager beroepsonderwijs (vmbo, mavo, lts, leao, huishoudschool)
- ☐ Havo of vwo
- ☐ Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)
- ☐ Hoger beroepsonderwijs (hbo)
- ☐ Universiteit (wo)
- ☐ Gepromoveerd

25. Welke opleidingsrichting(en) [heeft u/hebben jullie] gevolgd?

Meerdere antwoorden mogelijk. Het gaat zowel om opleidingen die u op het voortgezet onderwijs heeft gevolgd als om vervolgopleidingen.

- ☐ Techniek
- ☐ Zorg en welzijn
- ☐ Economie
- ☐ Landbouw
- ☐ Anders, namelijk ...
- ☐ Ik heb geen specifieke richting gevolgd

26. [Bent u/zijn jullie] op dit moment werkzaam?

- ☐ Ja → vraag 27
- ☐ Nee → vraag 28

27. Wat is [uw/jullie] huidige beroep?

Open vraag

28. Bent u of is één van [uw/jullie] ouders geboren in een ander land dan Nederland?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Dat zeg ik liever niet

29. Wat is uw burgerlijke staat?

- ☐ Gehuwd/samenwonend
- ☐ Alleenstaand
- ☐ Anders, namelijk ...

30. Uit hoeveel kinderen bestaat [uw/jullie] gezin?

Het kan zowel om uw eigen kinderen als om de kinderen van uw partner gaan

Open vraag

31. Wat is [uw/jullie] (viercijferige) postcode?

Open vraag

OPEN VRAAG

32. Uw school wil leerlingen beter helpen bij het kiezen van een profiel. Heeft u nog tips daarvoor?

Open vraag

NAW-GEGEVENS T.B.V. VERLOTING CADEAUBON

33. Hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst! We verloten vijf digitale cadeaubonnen van bol.com, ter waarde van 50 euro, onder alle deelnemers. Als u kans wilt maken op een cadeaubon, vul dan hieronder uw e-mailadres in.

Als de cadeaubonnen naar de winnaars zijn verstuurd, worden alle e-mailadressen uit onze administratie verwijderd.

E-mailadres

Open vraag

TABELLENBIJLAGE

III TABELLENBIJLAGE

Tabel III.1 **Achtergrondkenmerken respondenten**

	Aantal	Percentage
<i>Hoogst behaalde diploma</i>		
Primair onderwijs, praktijkonderwijs en vmbo	119	13%
Mbo	452	51%
Hbo, wo en gepromoveerd	323	36%
<i>Opleidingsrichting</i>		
Techniek	174	18%
Zorg en welzijn	344	35%
Economie	191	19%
Landbouw	35	4%
Anders	249	24%
<i>Werkzaam in sector</i>		
Industrie	40	5%
Bouw	45	5%
Landbouw	22	3%
Handel	53	6%
Logistiek	33	4%
Financiële dienstverlening	46	6%
Zakelijke dienstverlening	57	7%
Overige dienstverlening	63	8%
Horeca	24	3%
Onderwijs	60	7%
Zorg	226	27%
Anders, namelijk	163	19%
<i>Migratieachtergrond</i>		
Ja	193	22%
Nee	691	78%
<i>Burgerlijke staat</i>		
Gehuwd/samenwonend	670	83%
Alleenstaand	136	17%
<i>Aantal kinderen</i>		
1	91	10%
2	453	51%
3	215	24%
4 of meer	131	15%

	Aantal	Percentage
<i>Stedelijkheid</i>		
Zeer sterk stedelijk	119	13%
Sterk stedelijk	168	19%
Matig stedelijk	189	21%
Weinig stedelijk	201	23%
Niet stedelijk	208	24%

Tabel III.2 Profielkeuze kinderen

	Aantal	Percentage	Landelijk percentage ¹⁵
<i>Opleidingsniveau</i>			
Vmbo-basisberoepsgerichte leerweg	137	14%	17%
Vmbo-kaderberoepsgerichte leerweg	325	32%	29%
Vmbo-gemengde leerweg	80	8%	16%
Vmbo-theoretische leerweg	470	46%	38%
<i>Aanbod techniekprofiel op school</i>			
Ja	368		
Nee	85		
Weet ik niet	114		
<i>Vmbo basis, kader en gemengd</i>			
Bouwen, Wonen en Interieur	85	16%	6%
Dienstverlening en Producten	44	8%	31%
Economie en Ondernemen	47	9%	11%
Groen	27	5%	13%
Horeca, Bakkerij en Recreatie	19	4%	4%
Maritiem en Techniek	14	3%	0,4%
Media, Vormgeving en ICT	25	5%	3%
Mobiliteit en Transport	38	7%	3%
Produceren, Installeren en Energie	104	20%	8%
Zorg en Welzijn	90	17%	21%
Anders	26	5%	1%
<i>Vmbo theoretisch, mavo</i>			
Techniek	148	35%	18%
Zorg en Welzijn	107	25%	22%
Economie	103	25%	58%
Landbouw	6	1%	2%
Anders	56	13%	0,2%

¹⁵ Voor de landelijke percentages is gebruikt gemaakt van data van het Centraal Bureau voor de Statistiek (StatLine). Gegevens met betrekking op VAVO-leerlingen zijn niet meegenomen.

Tabel III.3 Invloed die ouders denken te hebben, uitgesplitst naar enkele achtergrondkenmerken

	Hoe groot denkt u dat uw eigen invloed op de keuze van uw kind was?			
	Geen invloed	Weinig invloed	Enige invloed	Veel invloed
Gezinslid				
Vader	14%	39%	40%	7%
Moeder	15%	45%	34%	5%
Verzorger	39%	8%	46%	8%
Beide ouders/verzorgers	23%	41%	25%	11%
Hoogst behaalde diploma				
Primair onderwijs, praktijkonderwijs en vmbo	25%	38%	31%	7%
Mbo	19%	44%	33%	5%
Hbo, wo en gepromoveerd	9%**	44%	38%	8%
Migratieachtergrond				
Ja	17%	38%	38%	7%
Nee	16%	45%	34%	6%

** Wijkt significant af van de andere groepen (op 5%-niveau)

Tabel III.4 Hoe goed was uw beeld van het profiel?

	Hoe goed was uw beeld van ...		
	Onvoldoende	Voldoende	Goed
De moeilijkheidsgraad van het profiel	7%	71%	22%
De vakken binnen het profiel	6%	62%	32%
De kans op een baan in deze richting	6%	54%	40%
De aansluiting op de talenten van uw kind	5%	53%	41%
De aansluiting op de wensen van uw kind	4%	47%	49%
Mogelijke vervolgopleidingen	6%	53%	41%

Dit rapport doet verslag van onderzoek dat is uitgevoerd in opdracht van Sterk Techniekonderwijs.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij SEOR BV. Het gebruik van het materiaal in dit rapport is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldiging en/of openbaarmaking in welke vorm dan ook is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van SEOR BV.

Het onderzoek is uitgevoerd door SEOR BV.

Dit rapport is een uitgave van SEOR BV - Marconistraat 16, 3029 AK Rotterdam

In opdracht van Sterk Techniekonderwijs

www.seor.nl